

Antoni Lubelczyk

**Materiały z badań osad wczesnośredniowiecznych (stanowiska nr 8 i 28)
w Grodzisku Dolnym, woj. rzeszowskie**

WSTĘP

Stanowisko 8 i 28 w Grodzisku Dolnym, woj. rzeszowskie położone są u wylotu drogi z Żołyni do Grodziska na zakończeniu cyplowatego splotu, przechodzącego w wyżej położone rozległe pasmo wzgórz, które rozgranicza Płaskowyż Kolbuszowski od doliny Sanu i Wisłoka. Przebiegająca u ich podnóża droga oddziela ten teren od kolejnych, dalej na zachód położonych, wzgórz Płaskowyżu Kolbuszowskiego. W tym miejscu zaznaczyć należy, że na obydwóch tych pasmach występuje inny rodzaj gleby — pyłowe, lessopodobne na terenie badanych osad oraz piaszczysto-żwirowe na przeciwnych wzniesieniach.

Stanowisko nr 8 (AZP 100-81/8) znajduje się na kopulastym zakończeniu cypla, który od strony zachodniej (drogi) i południowej (głębokiego wąwozu) odcina się ostro w postaci 15 metrowej skarpy. Łagodniejsze podejście znajduje się od strony północnej, gdzie zauważyć można było w pewnym miejscu niewielki uskoki, sprawiający wrażenie pozostałości wału ewentualnego grodziska. Także od strony wschodniej teren lekko się podnosi, przechodząc dalej, we wspomniane już wzgórze. Obserwacja terenu od tej strony jest mocno utrudniona z powodu gęstej zabudowy i wtórnego przekształcenia terenu. Miejsce to w miejscowej tradycji figuruje pod nazwą „Zamkowa Góra”.

Stanowisko 28 (AZP 100-81/47) znane pod nazwą „Grodzisko” lub „Stos” znajduje się na sąsiednim, bardziej na południe położonym wzgórzu, oddzielonym od stanowiska 8 głębokim jarem. Także i to stanowisko położone jest na zakończeniu cypla, z tym iż jest on bardziej porożciniany i nieregularny. Posiada strome skarpy od strony zachodniej (drogi) i północnej. Od dalej ciągnącego się pasma wyniesień odcina go droga biegnąca wąwozem. Natomiast od południa wyróżnia go od otaczającego terenu płytsze obniżenie.

Wypłaszczenie tego cypla, na którym mogłoby się znajdować grodzisko posiada wymiary około 100 x 30–40 m.

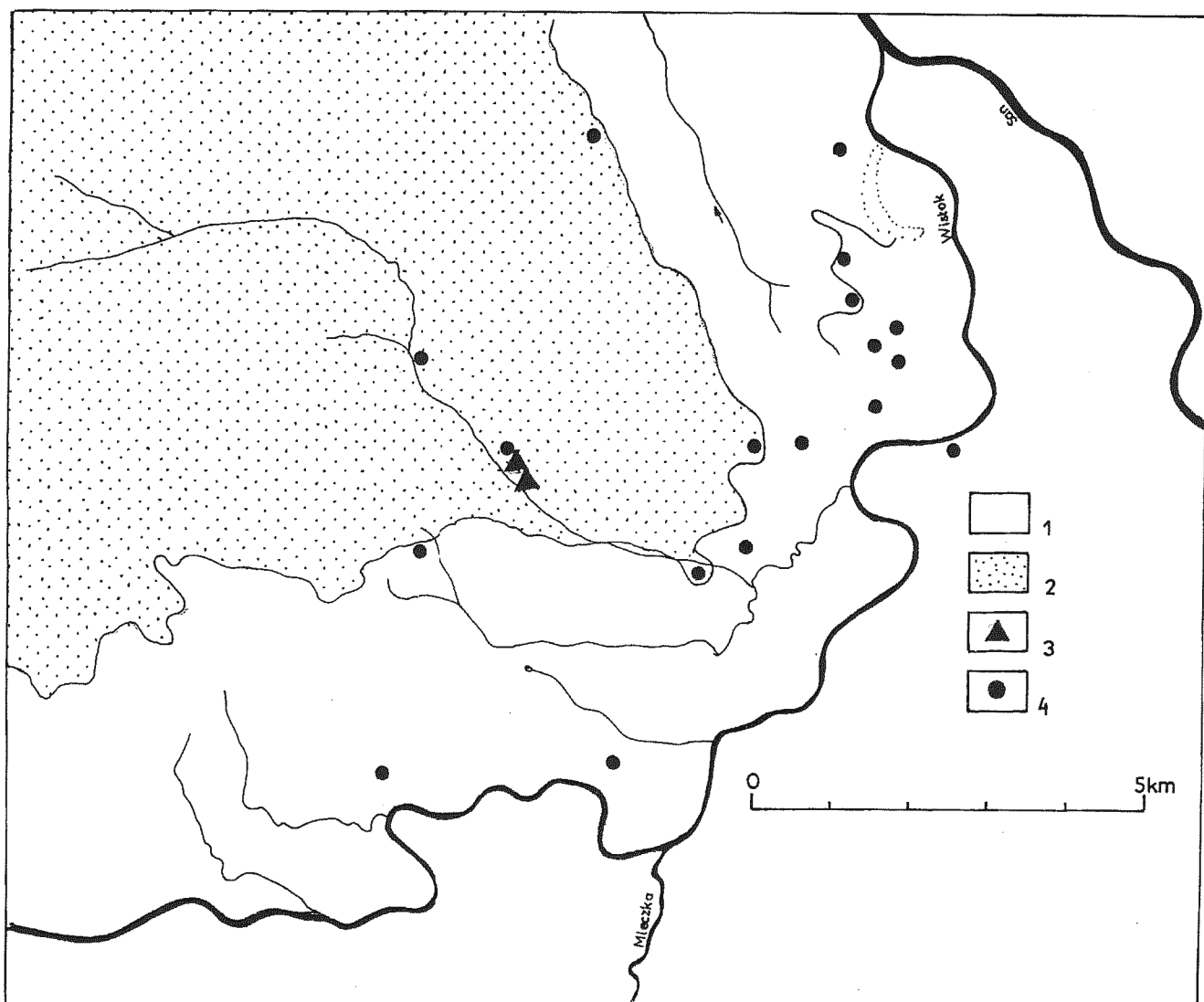
W lipcu i sierpniu 1996 roku, z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie i środkach Wojewódzkiego

Konserwatora Zabytków w Rzeszowie oraz Wójta Gminy Grodzisko Dolne, na wyżej wymienionych stanowiskach prowadzone były badania wykopaliskowe pod kątem rozoznania ich charakteru, a w szczególności, czy mamy tu rzeczywiście do czynienia z grodziskiem wczesnośredniowiecznym, jak to sądził T. Ziemięcki (1882, s. 55), a za nim G. Leńczyk (1983, s. 19) i inni (K. Rogawski 1856, s. 81, A. Kunysz 1968, s. 48).

Jeszcze w 1881 roku T. Ziemięcki na wzgórzu „Grodzisko-Stos” (identyfikowanym obecnie ze st. 28) widzieć miał czytelne ślady wałów ziemnych i znalazł fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej. Wałów tych nie udało się już dostrzec G. Leńczykowi, który wizytował ten rejon w 1938, 1946 i 1954 roku. W trakcie pobytu w roku 1954 przeprowadził on na grodzisku „Stos” 4 wykopy sondażowe o długości od 3 do 18 m oraz szerokości 0,6 m (G. Leńczyk 1983, s. 19, 60, ryc. 23), z których uzyskał ceramikę z rozwiniętej fazy wczesnego średniowiecza ale nie natrafił na najmniejsze ślady wałów lub innych umocnień.

Także i st. 8 („Zamkowa Góra”) znane było archeologom, ale nie przeprowadzono tutaj żadnych wykopów sondażowych. W zachowanych notatkach mowa jest jedynie o zniszczonych ceglanych piwnicach, w których przechowywać miano jeszcze przed wojną, piwo. Wejście do tych piwnic czytelne jest z resztą do dziś.

W trakcie badań AZP (J. Podgórska-Czopek) na obu stanowiskach uzyskano materiał wczesnośredniowieczny, a na st. 8 ponadto nieliczną ceramikę neolityczną. Błędnie jednak zlokalizowano wykopy sondażowe G. Leńczyka i informacje T. Ziemięckiego, przypisując je do stanowiska nr 8 („Zamkowa Góra”), które bezsprzecznie odnoszą się do st. 28 (G. Leńczyk 1983, s. 19, ryc. 23). Penetracja powierzchniowa, przeprowadzona przed rozpoczęciem badań wykopaliskowych, wykazała na st. 28 istnienie pasa ciemnozabarwionej ziemi tuż przy krawędzi wzniesienia od strony północnej oraz na cyplu w południowo-zachodniej części stanowiska.

Ryc. 2. Grodzisko Dolne st. 8 i 28, woj. Rzeszów na tle osadnictwa wczesnośredniowiecznego. Legenda: 1 – strefa doliny Wisłoka; 2 – wzgórza Płaskowyżu Kolbuszowskiego; 3 – stanowisko nr 8 i 28 w Grodzisku Dolnym; 4 – inne stanowiska wczesnośredniowieczne w najbliższym rejonie

Abb. 2. Grodzisko Dolne Fundstelle 8 und 28, Wojewodschaft Rzeszów auf dem Hintergrund der frühmittelalterlichen Besiedlung. Bezeichnungen: 1 – Zone des Wisłoktals; 2 – Hügel der Kolbuszowa-Hochebene; 3 – Fundstelle nr 8 und 28 in Grodzisko Dolne; 4 – andere frühmittelalterliche Fundstellen in der nächsten Gegend

Рис. 2. Гродзиско Дольне пам. 8 и 28, воев. Жешов на фоне раннесредневековых поселений. Обозначения: 1 – район долины Вислока; 2 – возвышенности Кольбушовского плато; 3 – памятник № 8 и 28 в Гродзиску Дольном; 4 – иные раннесредневековые памятники в прилегающем районе

Na stanowisku nr 8 („Zamkowa Góra”), pokrytym na wypłaszczeniu pastwiskiem, natrafiono na nieliczny materiał wczesnośredniowieczny w kretowinach. Ciemnozabarwione kretowiny pozwalają, jak to dowiodły późniejsze odkrywki na wyznaczenie stref osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego. Strefy te występują gniazdowo na kulminacji wzgórza oraz przy jego krawędzi od strony zachodniej (drogi).

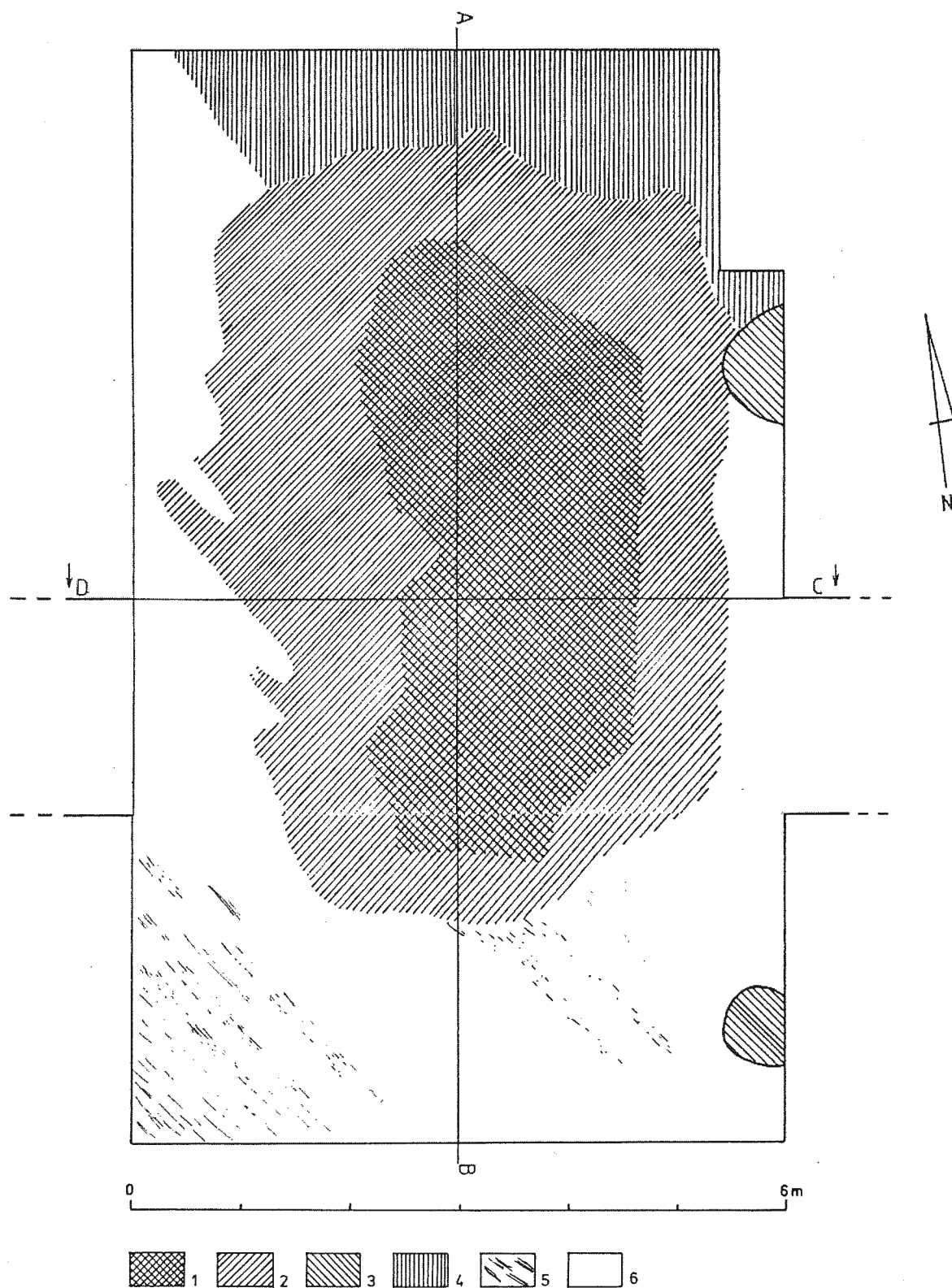
W trakcie obecnie przeprowadzonych wykopalisk na obydwu stanowiskach przebadano powierzchnię 300 m². Na stanowisku nr 8, w obrębie 6 wykopów, zlokalizowanych w trzech grupach, przebadano powierzchnię 180 m². Wykopami I–III, o 2-metrowej szerokości i długości 35 m, przecięto wypłaszczenie wzgórza, chcąc

rozeznaczyć stratygrafię na majdanie ewentualnego grodziska. Docelowo wykop ten miał być przedłużony w kierunku zachodnim do załomu skarpy (do poziomu 200.00), gdzie spodziewano się natrafić na ślady umocnień grodziska. Ten zespół wykopów powstał stopniowo i dlatego roboczo podzielony został na odcinki oznaczone następująco:

I — część pierwotnego, wąskiego wykopu, od reperu do m. 6 w kierunku zachodnim, w miejscu późniejszego rozszerzenia.

IA — dalsza część wąskoprzestrzennego wykopu w kierunku zachodnim o długości 12 m.

IB — wąskoprzestrzenny wykop od reperu centralnego w kierunku wschodnim o długości 15 m.

Ryc. 3. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wykop I-III – rzut poziomy obiektu nr 1 na głębokości 20 cm. Oznaczenia: 1 – bardzo czarna ziemia; 2 – szara i szaropopielata ziemia; 3 – brązowoszara ziemia; 4 – brunatnoszara ziemia (pozostałość warstwy gleby); 5 – ślady orki na tle żółtopomarańczowej gliny; 6 – żółtopomarańczowa glina

Abb. 3. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Ausgrabung I-III – Grundriß des Objekts 1, 20 cm tief. Bezeichnungen: 1 – intensiv schwarzer Boden; 2 – grauer Boden; 3 – braungrauer Boden; 4 – braungrauer Boden (Überrest der Bodenschicht); 5 – Ackerspuren auf dem Hintergrund des gelborangenfarbigen Lehm; 6 – gelborangenfarbiger Lehm

Рис. 3. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Раскоп I-III – план объекта № 1 на гл. 20 см. Обозначения: 1 – очень черная земля; 2 – серая и пепельно-серая земля; 3 – серо-коричневая земля; 4 – серобурая земля (остатки слоя почвы); 5 – следы вспашки на фоне желто-оранжевой глины; 6 – желто-оранжевая глина

Wykop II i III to rozszerzenie, z racji wystąpienia rozległego obiektu, wykopu I w kierunku południowym i północnym.

W bloku tym znajduje się jeszcze wykop IV, założony w miejscu rysującego się przy profilu południowym wykopu IB, obiektu. Pierwotnie posiadał wymiary 5 x 3 m, a swój nieregularny kształt przybrał po docięciu występującego tu obiektu nr 2.

Na północ od tego bloku wykopów, w miejscu widocznego uskoku w terenie, założony został wykop V, o wymiarach 8 x 2 m, celem uchwycenia pozostałości wału grodziska. Uzyskany profil i warstwy nie wykazały śladów jakichkolwiek umocnień.

Po rozeznaniu stratygrafii w wykopach I-V, kiedy okazało się, że obiekty i warstwa kulturowa występuje je-

dynie w miejscach widocznych na powierzchni zaciemnień, zrezygnowano z przedłużenia wykopu IA, a założono wykop VI przy załomie skarpy, w miejscu ciemnej plamy i występowania materiału archeologicznego.

Niewątpliwie najbardziej interesującym efektem przeprowadzonych w roku 1996 badań wykopaliskowych było odsłonięcie na stanowisku 8, obiektu (warstwy) z materiałem krzemiennym kultury magdaleńskiej ze schyłkowej fazy górnego paleolitu. Pod kątem dalszego rozeznania osadnictwa tej kultury na tym stanowisku planuje się kontynuację badań i dlatego opracowanie tego materiału pozostawia się na później. Tutaj zajmować się będziemy tylko materiałem wczesnośredniowiecznym.

CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁU I OBIEKTÓW

Stanowisko 8

Ogółem ze stanowiska nr 8 uzyskano 582 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej i 1 fragment ceramiki prahistorycznej, 2 noże żelazne, 48 krzemieni (w

tym 42 w warstwie przypisanej kulturze magdaleńskiej — obiekt 1a).

Wśród ceramiki wylewy stanowią 12%, brzuśce 80% (w tym 29% ornamentowanych) oraz 8% dna. Szczegółowy rozkład materiału w obiektach przedstawia zestawienie 1.

Zestawienie 1. Grodzisko Dolne st. 8
Rozkład materiału w obiektach i warstwie kulturowej

obiekt	wykop	wylewy N	%	brzuśce N	%	w tym ornamentowane	%	dna N	%	inna ceramika	razem ceramika N	kości	metal N	żużel	polepa	węgiel	krzemienie
1.	I-III	29	11	223	82	60	27	21	7	—	273	—	2 noże	—	+	+	2
1a	I-III	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42
	I, cz. W	—	—	2	100	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1
2	IV	22	10	170	81	53	25	18	9	—	210	—	—	—	+	+	4
3	II	—	—	1	100	—	—	—	—	—	1	—	—	—	+	—	—
5	VI	9	17	38	72	14	37	6	11	—	53	—	—	—	—	—	—
—	VI-warstwa	5	16	24	80	10	41	2	6	—	31	—	—	—	—	—	—
	V	1	8	9	75	1	11	—	—	2 ucha	12	—	—	—	—	—	—
razem		66	11 %	468	80 %	138	29 %	47	8 %	2	583		2				49

Obiekt 1

Obiekt 1 zarysował się już na głębokości 15–20 cm w wykopie I-III/96, w postaci ciemnej plamy odcinającej się (z wyjątkiem części północnej), od jaśniejszego brązowego podłoża (ryc. 3). Posiadał formę nieregularnego owalu o wymiarach 700 x 460 cm i zorientowany był w kierunku N-S. Wypełniony był w środku bardzo czarną ziemią, tworzącą również owal o wymiarach 600 x 200 cm, która przechodziła w barwę szarą i szaropopielatą, a po krajach występowała już glina żółtobrazowa z białawymi przebarwieniami, w której występował materiał krzemienny kultury magdaleńskiej (obiekt 1a). Po zejściu 10–15 cm niżej, obiekt ten stał się bardziej wyrazisty. Nie zmieniała się w zasadzie jego długość ale jego szerokość zmniejszyła się do 320 cm (a w zasadzie jego

ciemne jądro). Na jego obrzeżach w dalszym ciągu występowała warstwa zbitej żółtobrazowej gliny z krzemieniami. Na niższych poziomach, obiekt ten nie uległ zmniejszeniu jako całość, ale wypłyceniu uległo jego ciemne „jądro”, w którym występował wyłącznie materiał wczesnośredniowieczny (ryc. 4). Do głębokości 85 cm widoczne były jednak dwa ciemne „ogniska” przy profilu „świadka” N-S.

Po splantowaniu wykopu I-III na głębokość 15–20 cm obiekt podzielono na ćwiartki z pozostawieniem 20 cm „świadka”. Od tej pory podawane głębokości podawane będą względem tego właśnie poziomu. Od głębokości 40 cm bardzo czytelna staje się granica między jasnożółtym i pylastym calcem lessowym, a twardą żółtopomarańczową gliną, w której występował materiał krzemienny (ryc. 4, 6).

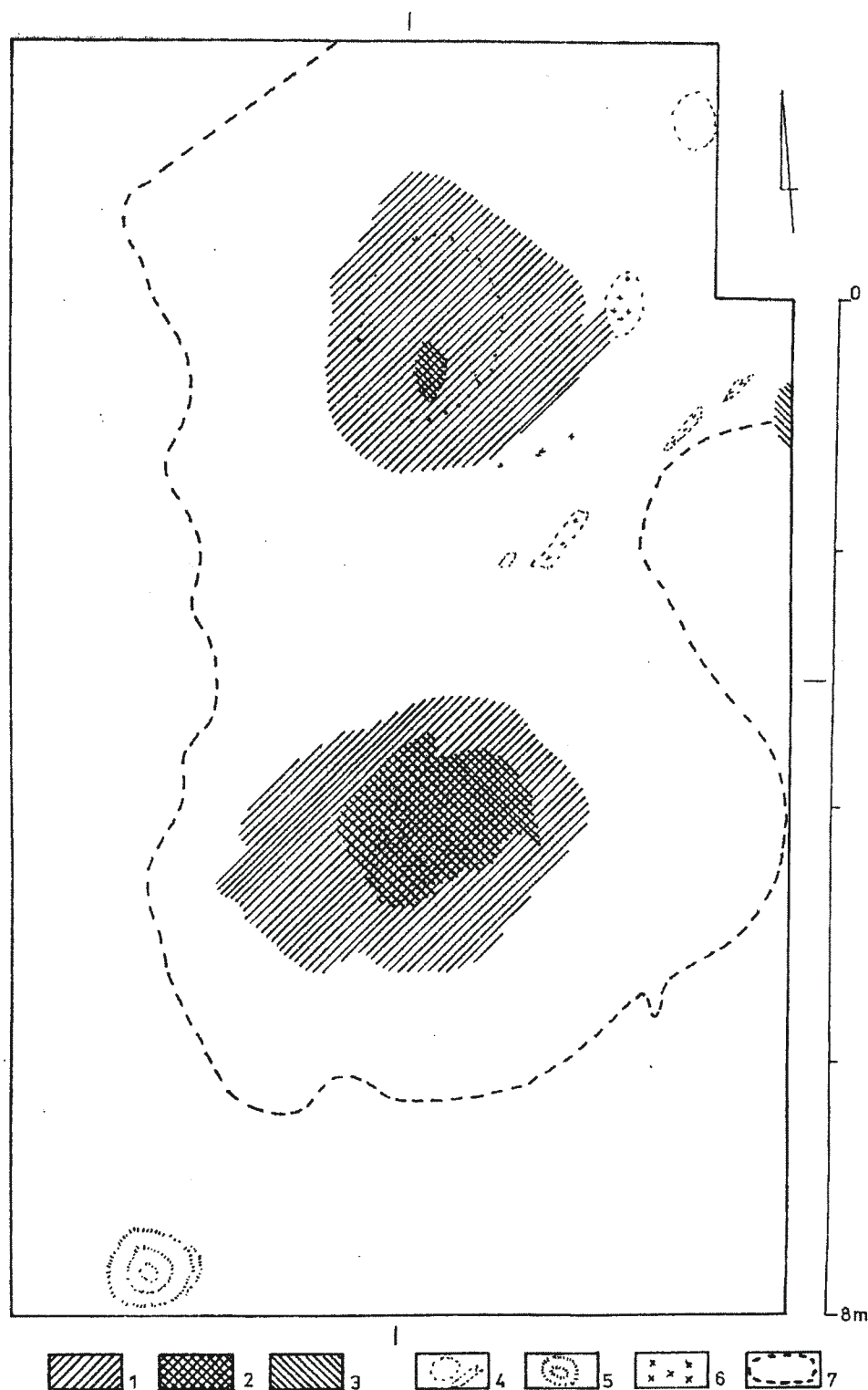
chni zaciem-
A, a założo-
ciemnej pla-
o.
ektem prze-
paliskowych
(warstwy)
leńskiej ze
m dalszego
stanowisku
pracowanie
utaj zajmo-
snośrednio-

daleńskiej
ce 80% (w
łowy roz-
l.

krze- mie- nie	
2	
42	
1	
4	
-	
-	
-	
-	
49	

epowała
niższych
ość, ale
ępował
głęb-
a" przy

20 cm
świad-
głędem
na staje
rym, a
material

Ryc. 4. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Obiekt 1 na głębokości 60 cm (40 cm od poziomu wyróżnienia). Oznaczenia: 1 - szaroczarna ziemia; 2 - szaropopielata ziemia (1 i 2 - pozostałość obiektu wczesnośredniowiecznego); 3 - brązowa ziemia (obiekt? 4); 4 - obiekt 3; 5 - nikielne ślady węgielków drzewnych; 7 - strefa zbitej, żółtopomarańczowej gliny z materiałem krzemienym kultury magdaleńskiej

Abb. 4. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Objekt 1, 60 cm tief (40 cm von dem Auszeichnungsniveau). Bezeichnungen: 1 - grauschwarzer Boden; 2 - grauer Boden (1 und 2 - Überrest des frühmittelalterlichen Objekts); 3 - brauner Boden (Objekt? 4); 4 - Objekt 3; 5 - geringe Spuren der Holzkohle; 6 - dichte gelborangefarbene Lehmzone mit Feuersteinmaterial der Magdalénienkultur

Рис. 4. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Объект 1 на гл. 60 см (40 см от уровня выявления). Обозначения: 1 - серо-черная земля; 2 - пепельно-серая земля (1 и 2 - остатки раннесредневекового объекта); 3 - коричневая земля (объект? 4); 4 - объект 3; 5 - слабые следы древесных угольков; 7 - плотная желто-оранжевая глина содержащая кремневый материал магдаленской культуры

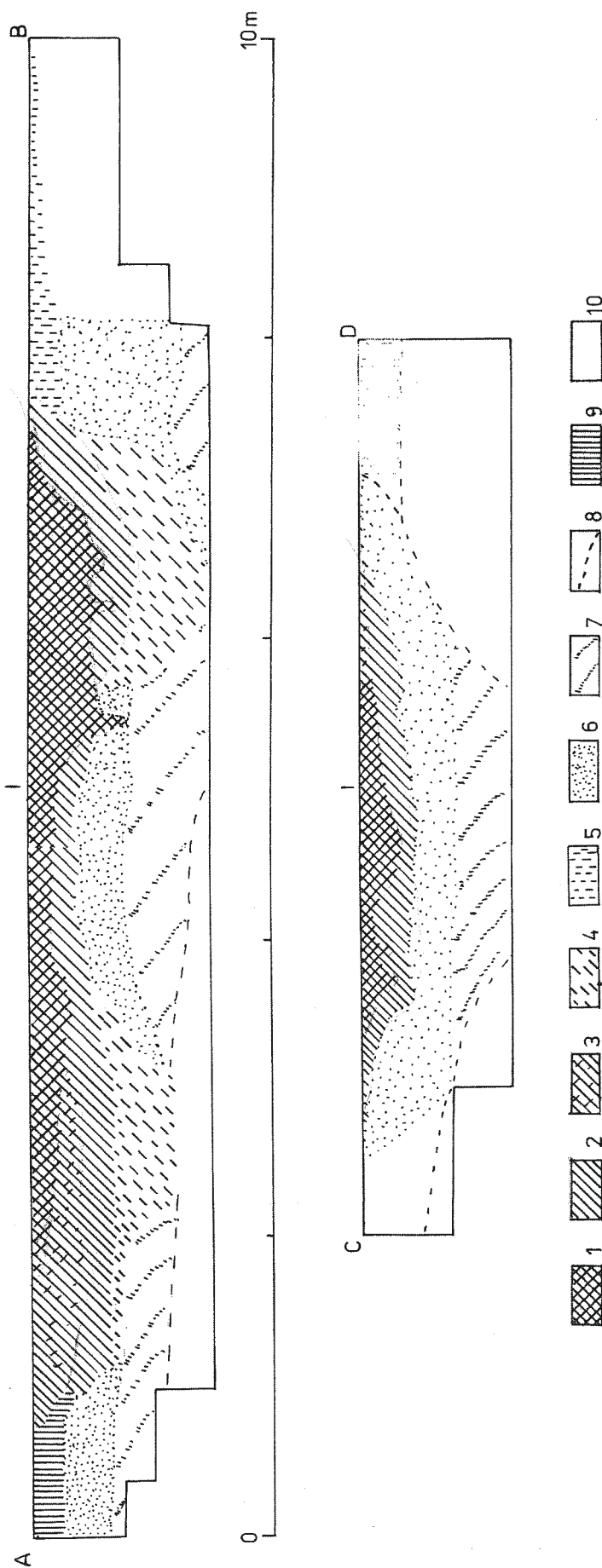
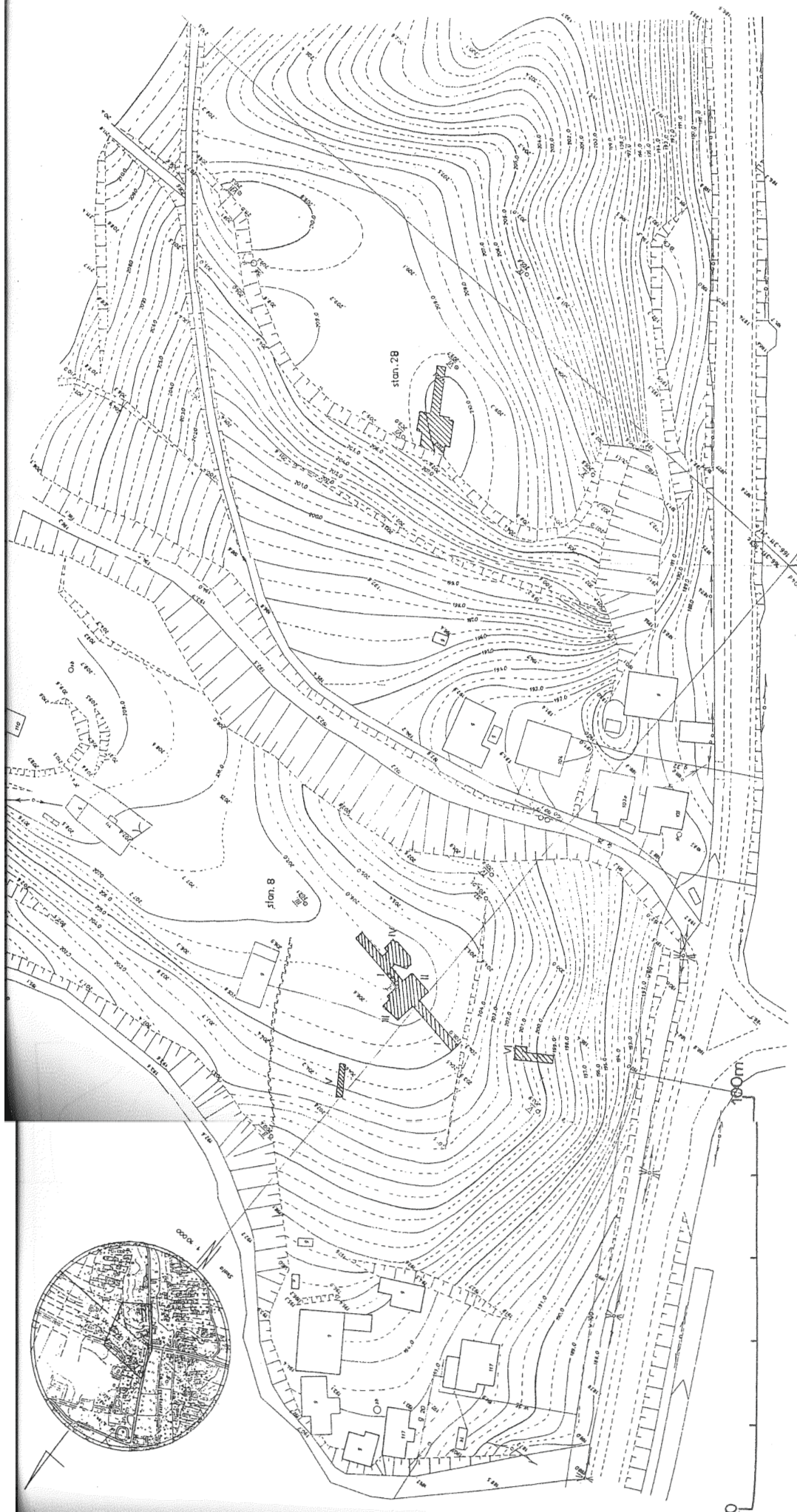
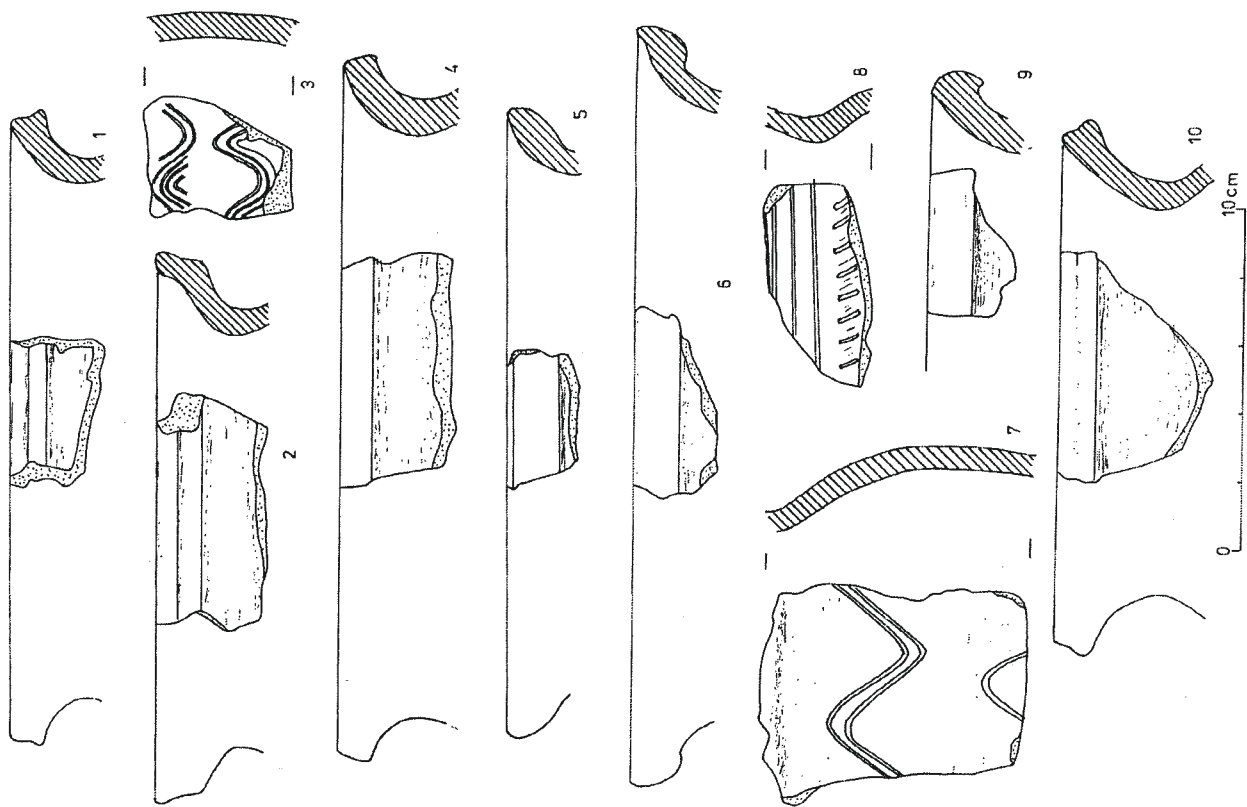

Рис. 5. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Obiekt 1, przekroje A-B i C-D. Oznaczenia: 1 – bardzo czarna ziemia; 2 – szaropopielata glina; 3 – szara ziemia; 4 – popielata glina o beżowym odcieniu; 5 – żółto-brązowa glina; 6 – żółtopomarańczowa, zbita glina (warstwa z krzemieniami); 7 – jasnożółta glina warstwowana; 8 – niezbyt czytelne przejście między obiektem 1 (wczesnośredniowiecznym i 1a „magdalenkim”), a calcem; 9 – brunatnoszara ziemia (pozostałość ziemi ornej); 10 – pył lessowy (calce)

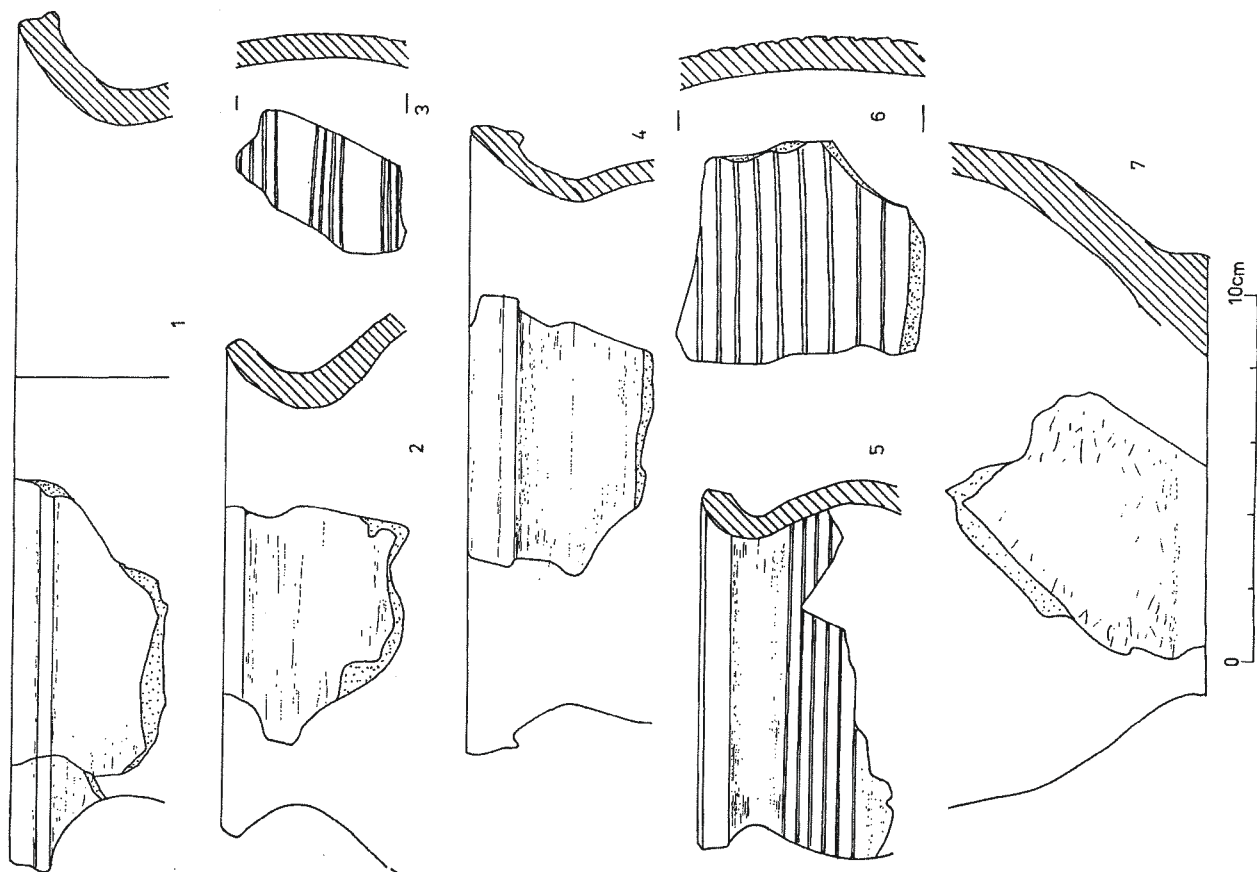
Abb. 5. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Objekt 1, Durchschnitte A-B und C-D. Bezeichnungen: 1 – intensiv schwarzer Boden; 2 – grauer Lehm; 3 – grauer Boden; 4 – grauer Lehm mit beigen Farbton; 5 – gelbbrauner Lehm; 6 – gelborangenfarbiger dichter Lehm (Feuersteinschicht); 7 – hellgelber Schichtenlehm; 8 – unklarer Übergang zwischen dem Objekt 1 (frühmittelalterlich), 1a („magdalénier“) und dem gewachsenen Boden; 9 – braungrauer Boden (Überrest des Ackerbodens) 10 – Lößstaub (gewachsener Boden)

Рис. 5. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Объект 1, разрез A-B и C-D. Обозначения: 1 – очень черная земля; 2 – пепельно-серая земля; 3 – серая земля; 4 – пепельная глина с бежевым оттенком; 5 – желто-коричневая плотная глина (слой с кремнем); 6 – желто-оранжевая глина (слой с кремнем); 7 – светло-желтая глина с прослойками; 8 – не очень четкий переход между объектом 1 (раннесредневековым и 1a „магдаленским“) и материком; 9 – серо-коричневая земля (остатки пахотной земли); 10 – лёссовая пыль (материк)

Tabl. I. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki z obiektu I
 Taf. I. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschafft Rzeszów. Keramikauswahl
 aus dem Objekt I
 Табл. I. Гродзиско Дольне пам. 8, воєв. Жешов. Виборка кераміки из
 об'єкта I

Tabl. II. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki z obiektu I
 Taf. II. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschafft Rzeszów. Keramikauswahl
 aus dem Objekt I
 Табл. II. Гродзиско Дольне пам. 8, воєв. Жешов. Виборка кераміки из об'єкта I

Na uwagę zasługują jeszcze widoczne na poziomie 40 cm w ćwiartce NE (ryc. 4) ślady dwóch słupów i węgielków drzewnych. W tej właśnie strefie, chociaż dużo głębiej (75 cm) znaleziono 1 dość duży fragment ceramiki prahistorycznej.

W przekroju poprzecznym (ryc. 5) obiekt 1 jako całość (wczesnośredniowieczne ciemne wypełnisko i jasna warstwa „krzemienionośna” tworzy formę niecki o głębokości 110 cm, która jest dość regularna w przekroju E-W, a pofałdowana w przekroju N-S. Jego stratygrafia przedstawiała się następująco (ryc. 5):

1. ciemnobrunatna ziemia w części północnej jako pozostałość gleby przemieszanej z warstwą wczesnośredniowieczną.

2. intensywnie czarna ziemia o miąższości około 40 cm z materiałem wczesnośredniowiecznym.

3. szaropopielata glina, która wypełniała „workowate zagłębienia wcinające się w warstwę „krzemienionośną”, posiadała miąższość 20–30 cm.

4. szaropopielata glina o brązowym odcieniu znajdowała się się również w „workowatym” zagłębieniu pod warstwą nr 3.

5. żółtopomarańczowa, zbita glina znajdowała się na obrzeżach i pod ciemnym wypełniskiem obiektu wczesnośredniowiecznego od głębokości 20 do 110 cm. Od strony południowej i północnej odcinała się ostro od lessowego, jasnożółtego pyłu. Z warstwy tej pochodzi prawie cały materiał krzemieniony pozyskany z całego stanowiska nr 8.

6. jasnożółta glina z białawymi smugami (struktura warstwowana), znajdowała się pod warstwami 3–5 i stanowi prawdopodobnie całość, podobnie jak lessowy, jasnożółty pył.

Analizując układ tych wewnętrznych warstw i zawarty w nich materiał stwierdzić można, iż warstwy 2–4 związane są z obiektem wczesnośredniowiecznym (chata), a warstwa nr 5 to poziom paleolityczny, związany z kulturą magdaleńską. Znaleziona tutaj 1 skorupa prahistoryczna związana może być ze śladowo zachowanym obiektem w postaci płytkich dołków posłupowych i węgielków, bądź dostała się tutaj przypadkowo (kretowina).

Ogółem z obiektu nr 1 pochodzi 273 fragmenty ceramiki, w tym tylko 1 prahistoryczny, 2 noże żelazne oraz 44 krzemieni związanych przede wszystkim z warstwą 5. Wśród ceramiki wylewy stanowią 11%, brzuśce 82 % (w tym 27% ornamentowanych) i 7% dna.

Jest to materiał fragmentaryczny, z którego nie udało się wykleić ani jednego całego naczynia. Są to wyłącznie fragmenty gamków. Nie będę wprowadzał specjalnej typologii wylewów naczyń i ornamentyki, ale przedstawię to w sposób uproszczony, nawiązując do materiału z Krakowa, Przemyśla i Bud Głogowskich.

Wśród brzegów występują następujące formy:

1. Z łagodnie wychyloną szyjką i zgrubiałym brzegiem (tabl. I, 1, 10; II, 1, 4), które odpowiadają typowi I z Bud Głogowskich (A. Lubelczyk 1996, s. 106, ryc. 14).

Oprócz tego liczne analogie znane są z Przemyśla (K. Szuwarowski 1994, s. 42, ryc. 1, typ I i V), Biecha (L. Lenarczyk 1984, tabl. I, 4) i Krakowa (K. Radwański 1968, IX, 11; XII, 1; M. Kwapieniowa, T. Lenkiewicz, B. Nowogrodzka, K. Radwański, A. Wałow 1968, Tabl. VI 33; M. Kwapieniowa, T. Lenkiewicz, K. Radwański, A. Wałow 1969, tabl. IV, 20; X, 13, 14; XI, 25). Występowały również na terenie Rzeszowa-Staromieścia. Datowane są one na X i XI wiek, z uściśleniem w niektórych przypadkach do 2 poł. X i 1 poł. XI wieku (A. Lubelczyk 1996, s. 106).

2. Z łukowatą lub lekko załamującą się od wewnątrz szyjką oraz zgrubiałym trapezowatym lub kanciasto uformowanym brzegiem wylewu (tabl. II, 5). Zbliżone formy krawędzi posiadają naczynia z Bud Głogowskich (A. Lubelczyk 1996, s. 106, tabl. I, 3; IV 8; VII, 1, 15), Lublina (A. Hunicz 1973, tabl. I, 6) i Krakowa (K. Radwański 1968, tabl. XII, 4), znajdujące w zespołach z 2 poł. X i 1 poł. XI wieku.

3. Naczynia o bardziej wyodrębniającej się szyjce, zwykłe z wrębem od wewnątrz i charakterystycznie „nabrzmiąłą wargą” od dołu (tabl. I, 6). Podobnie uformowane krawędzie posiadały gamki z Bud Głogowskich (A. Lubelczyk 1996, s. 107, tabl. I, 2; III, 10, 13, 14), które przypominają typ VIB K. Szuwarowskiego (1994, ryc. 1), występujący w Przemyślu w warstwach datowanych od XI do XIII wieku oraz Lublina (A. Hunicz 1973, tabl. II, 1, 3, 7) i Krakowa (M. Kwapieniowa, T. Lenkiewicz, K. Radwański, A. Wałow 1969, tabl. VII, 14), występujące w warstwach z X i XI wieku.

4. Gamki z łukowato wygiętą szyjką, szerszym kołnierzem i charakterystycznym zagłębieniem na krawędzi, przypominają trochę typ 23 K. Radwańskiego (1968, ryc. 38), występujący najczęściej od 2 poł. X do 1 poł. XI wieku, chociaż można je spotkać aż do wieku XIII. Występowały również w podobnie datowanym materiale z Bud Głogowskich (A. Lubelczyk 1996, s. 107, tabl. IV, 1; IX, 4, 11).

5. Brzegi z dwustronnie wyodrębniającą się, kanciastą lub wypukłą zewnętrzną krawędzią wylewu (tabl. I, 9), które odpowiadają typowi 28 K. Radwańskiego (1968, ryc. 38 i 39), datowanemu w Krakowie na XI i XII wiek. Podobne naczynia występowały również w warstwach z X i XI wieku na zamku w Przemyślu (K. Szuwarowski, ryc. 1, typ. I).

6. Wylewy z łagodnie wygiętą szyjką i skośnie ściętą krawędzią wylewu (tabl. I, 4; II, 2). Bliskie analogie znane są z Bud Głogowskich (A. Lubelczyk 1996, s. 109, tabl. VI, 12; VII, 5, 13, 17; VIII, 4), Rzeszowa-Staromieścia (A. Gruszczyńska 1968, ryc. 2b, 3e) oraz Krakowa (K. Radwański 1968, ryc. 38 i 39) umieszczane w ramach X i XI wieku.

7. Naczynia z wyodrębniającą się i silnie wygiętą szyjką oraz prawie pionowym kołnierzem (tabl. I, 2). Są one zdecydowanie późniejszą formą od przedstawionych wyżej.

Pozyskana z obiektu 1 ceramika jest pod względem technologicznym zróżnicowana. Zdecydowana większość jest wykonana z gliny z domieszką drobnoziarnistego piasku i starannie obtoczona, ale spotyka się również fragmenty naczyń z domieszką gruboziarnistą i słabo obtoczone.

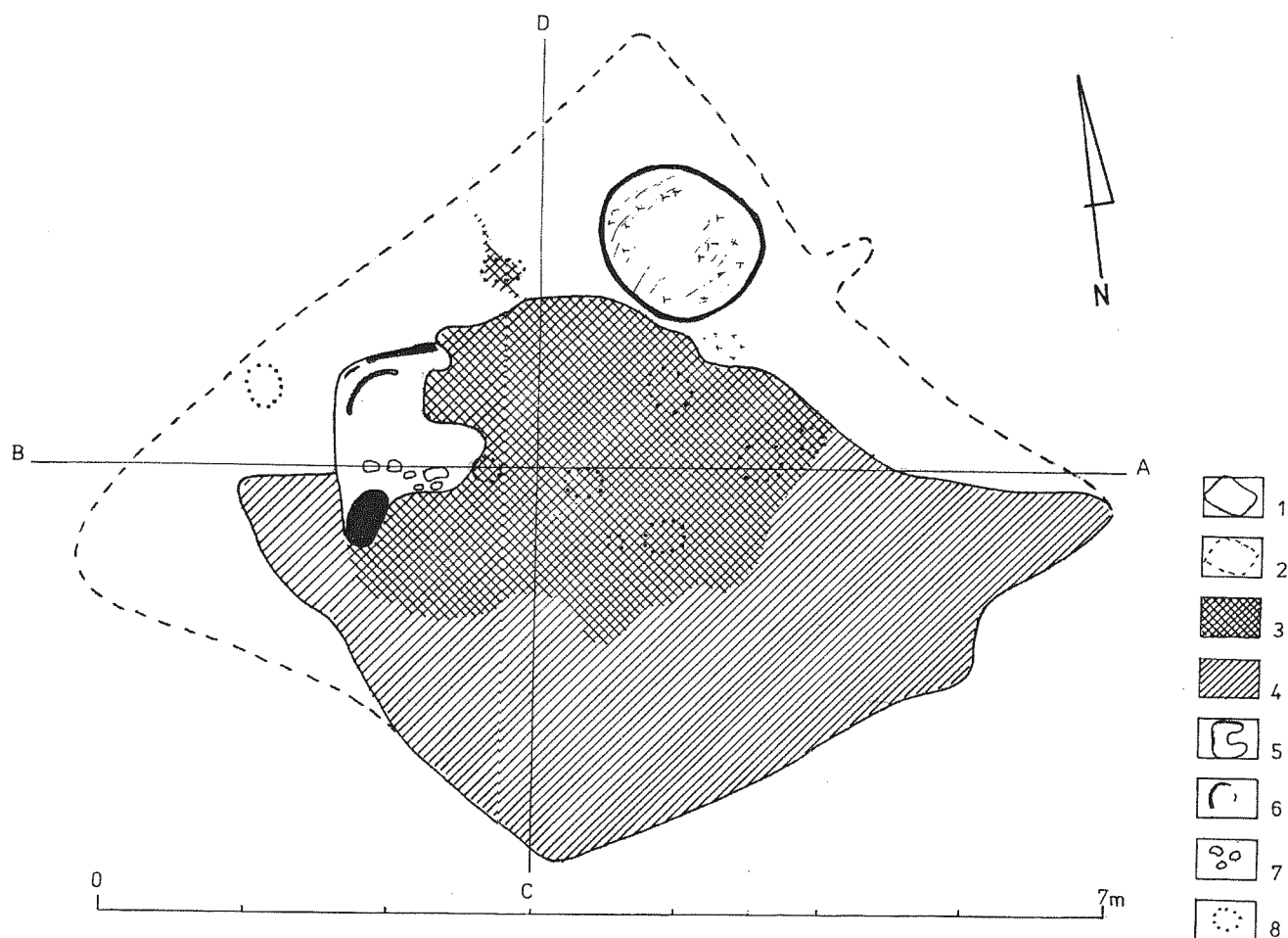
Jak już wspomniałem wcześniej, około 27% ceramiki z tego obiektu jest ornamentowana. Zdecydowanie dominuje ornament płytkich lub głębokich żłobków (tabl. II, 3, 5, 6), niekiedy w kombinacji z ornamentem falistym lub nacięciami (tabl. I, 3). Spotyka się również samodzielny ornament fali — pojedynczej, podwójnej (tabl. I, 7) lub zwielokrotnionej, wykonany grzebykiem (tabl. I, 3), a także zdobienie w postaci nacięć i skośnych zagłębień (tabl. I, 8).

Obiekt 2

Obiekt 2 (ryc. 7) wystąpił w wykopie IV/96 tuż pod warstwą gleby na głębokości 20 cm, jako ciemna plama o zarysie nieregularnego czworoboku, zorientowanego narożnikami według kierunków świata. Od samego początku wyróżnić można było w nim ciemniejsze wypełnisko w środku i nieco jaśniejsze po krajach. Bardziej regularny kształt, obiekt ten przybrał na głębokości 25 cm (od poziomu wyróżnienia). Na tym poziomie posiadał on wymiary 500 x 470 cm. W przekroju poprzecznym (ryc. 8), posiadał on trapezowaty kształt z dość wyrównanym dnem na głębokości 70–80 cm.

Już na głębokości 10 cm w ćwiartce NW pojawiły się kamienie i czysta glina, będące destrukcją pieca, który stał się wyraźniejszy na głębokości 25–60 cm, natomiast w ćwiartce NE na głębokości 55–70 cm odsłonięty został krąg o średnicy 110 cm i miąższości 10–15 cm, wypełniony polepą i szarą ziemią (obiekt 2a).

Na głębokości 85 cm uczyniły się ślady 9 dołków posłupowych o średnicy 25–30 cm i miąższości 15–20 cm, tworzące zarys prostokąta o wymiarach 280 x 140 cm.

Ryc. 7. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wykop IV, zgeneralizowany rzut poziomy obiektu 2. Oznaczenia: 1 – zarys obiektu na głębokości 40 cm; 2 – zarys obiektu na głębokości 20 cm; 3 – bardzo czarna ziemia; 4 – szarobrunatna ziemia; 5 – glina z pieca; 6 – bryły polepy; 7 – kamienie z pieca; 8 – ślady dołków posłupowych na gł. 85 cm

Abb. 7. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Ausgrabung IV, Generalisierter Grundriß des Objekts nr 2. Bezeichnungen: 1 – Objektsumriß 40 cm tief; 2 – Objektsumriß 20 cm tief; 3 – intensiv schwarzer Boden; 4 – graubrauner Boden; 5 – Lehm aus dem Ofen; 6 – Bekleibungsklumpen; 7 – Steine aus dem Ofen; 8 – Säulengrubenspure 85 cm tief

Рис. 7. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Раскоп IV, общий план объекта 2. Обозначения: 1 – очертания объекта на гл. 40 см; 2 – очертания объекта на гл. 20 см; 3 – очень черная земля; 4 – серокоричневая земля; 5 – глина из печи; 6 – куски обмази; 7 – камни из печи; 8 – следы столбовых ям на гл. 85 см

Obiekt ten jest pozostałością chaty wczesnośredniowiecznej w typie półziemianki. Możliwe, że mamy tu do czynienia z dwoma nakładającymi się obiektami — chatą właściwą z piecem kamiennym oraz drugi obiekt słupowy z kolistym kręgiem. Na uwagę zasługuje jeszcze nietypowe położenie pieca bliżej środka chaty.

Ogółem z obiektu nr 2 pochodzi 210 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej oraz 4 krzemienie, znajdujące się na złożu wtórnym. Ceramika ta występowała zarówno w wypełnisku ziemianki, jak też w destrukcie pieca i w nieokreślonym kolistym obiekcie (obiekt 2a).

Wśród ceramiki (zestawienie 1) — brzuśce stanowią 81% (w tym 25 % ornamentowanych), wylewy — 10% i dna — 9 %. Ze względu na fragmentaryczność materiału, główną podstawą jego podziału jest sposób uformowania wylewów naczyń i ornamentyka. Na tej podstawie można wyróżnić:

1. Naczynia z łukowato wygiętą szyjką oraz zgrubiałym i profilowanym kołnierzem (tabl. III, 2, 6), których jest więcej, niż w obiekcie 1. Datowane mogą być na X i XI wiek (por. obiekt 1).

2. Liczne są również wylewy o kanciastych krawędziach wylewów (tabl. III, 3, 4), znajdowane głównie w zespołach z 2 poł. X

i 1 poł. XI wieku. Szczegółowe analogie zamieściłem przy omawianiu obiektu 1.

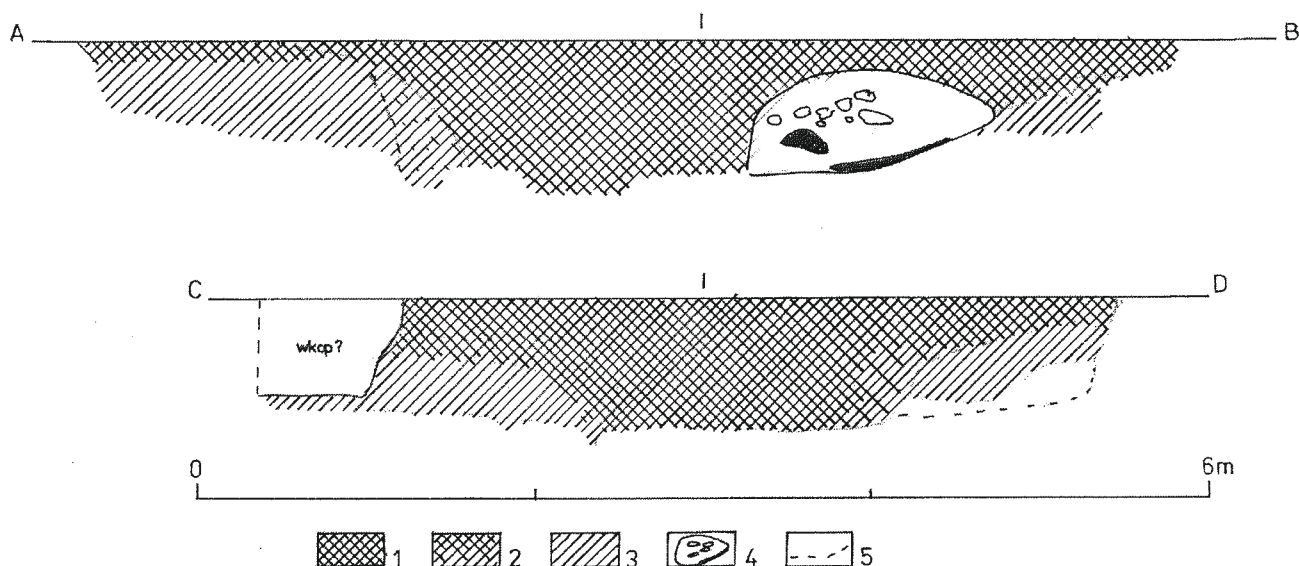
3. Garnki z wyodrębniającą się szyjką i dość szerokim kołnierzem z pogrubieniem od dołu, które mogą mieć szersze ramy chronologiczne (K. Szuwarowski 1994, ryc. 1).

4. Naczynia o łukowato wygiętej i nieprofilowanej krawędzi oraz skośnie ściętej lub zaokrąglonej krawędzi wylewu (tabl. III, 5), które charakterystyczne są głównie dla X i XI wieku.

Ceramika ta zdobiona jest przede wszystkim ornamentem w postaci płytkich lub głębszych dookólnych żłobków (tabl. III, 6, 7), czasem w połączeniu z linią falistą.

Obiekt 3

Obiekt 3 wystąpił w wykopie II/96 przy profilu południowym. Posiadał jajowaty kształt i wymiary 110 x 90 cm i odsłonięty został na głębokości 35 cm od powierzchni jako jama wypełniona szarą ziemią i polepą. w przekroju poprzecznym przybierał półkulistą formę. Przy dnie żółtobrazowa glina tworzy jakby kręgi, rozchodzące się promieniście. Z obiektu tego pochodzi tylko 1 fragment ceramiki prahistorycznej.

Ryc. 8. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wykop IV, profile A-B i C-D obiektu 2. Oznaczenia: 1 – czarna ziemia; 2 – szarobrunatna ziemia; 3 – brązowożółta ziemia; 4 – destrukcja kamiennego pieca; 5 – słabo widoczna granica między żółtą ziemią o szarym nalocie i calcem

Abb. 8. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Ausgrabung IV, Durchschnitte A-B und C-D des Objekts 2. Bezeichnungen: 1 – schwarzer Boden; 2 – graubraune Boden; 3 – braungelber Boden; 4 – Steinofendestruktion; 5 – unklare Grenze zwischen dem gelben Boden mit grauem Farbton und dem gewachsenen Boden

Рис. 8. Гродзиско Дольнэ пам. 8, воев. Жешов. Раскоп IV, профиль А-В и С-Д объекта 2. Обозначения: 1 – черная земля; 2 – серо-коричневая земля; 3 – желто-коричневая земля; 4 – развал печи каменки; 5 – слабо видимая граница между желтой землей с серым налетом и материком

Obiekt 4

Obiekt 4 (wkop?) uchwyciony został przy profilu wschodnim wykopu III/96.

W przekroju poprzecznym posiada formę leja o szerokim „kielichu” (górną do 1m) i głębokości 60 cm. Brak materiału archeologicznego.

Obiekt 5

Obiekt 5 (ryc. 9), o kształcie nieregularnego czworoboku i wymiarach 200 x 160 cm, wystąpił w części wschodniej wykopu VI/96. Odsłonięty został na głębokości 35 cm i posiadał miąższość 40 cm. Wypełniony był ciemnoszarą ziemią, odcinając się wyraźnie od calca od strony wschodniej i północno-zachodniej, słabo zaś od zachodu, gdzie przechodził we wczesnośredniowieczną warstwę kulturową. W jego południowo-wschodniej części stwierdzono krąg o średnicy 80 cm, wypełniony polepą i szarą ziemią.

Z obiektu tego pozyskano 53 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej (tabl. IV, 1–4), z czego wylewy stanowią 17%, brzuśce 72% (w tym 37% ornamentowanych) i dna 11%.

Wśród wylewów występują następujące formy:

1. Z łukowato wygiętą szyjką oraz profilowanym i pogrubionym kołnierzem (tabl. IV, 1) występujący głównie w wieku X i XI.
2. Z kanciście uformowaną krawędzią wylewu, o podobnej chronologii.
3. Z łagodnie wygiętą szyjką i skośnie ściętą krawędzią wylewu (tabl. IV, 4) lub zaokrągloną i lekko pogrubioną (tabl. IV, 2).

Ceramika ta zdobiona jest głównie ornamentem dookólnych żłobków, czasem w połączeniu z falą lub samodzielnym ornamentem falistym (tabl. IV 3).

Stanowisko nr 28

Jak już wspomniałem we wstępie, na stanowisku tym prowadził w roku 1950 i 1954, badania G. Leńczyk

(1983, s.19, ryc. 23), który podobnie jak T. Ziemięcki pod koniec XIX wieku widział tu grodzisko. W przeprowadzonych wykopach sondażowych założonych na załomie skarp od strony północnej, północno-zachodniej i północno-wschodniej nie natrafił na żadne ślady umocnień ziemnych, stwierdził jedynie istnienie warstwy kulturowej z materiałem wczesnośredniowiecznym.

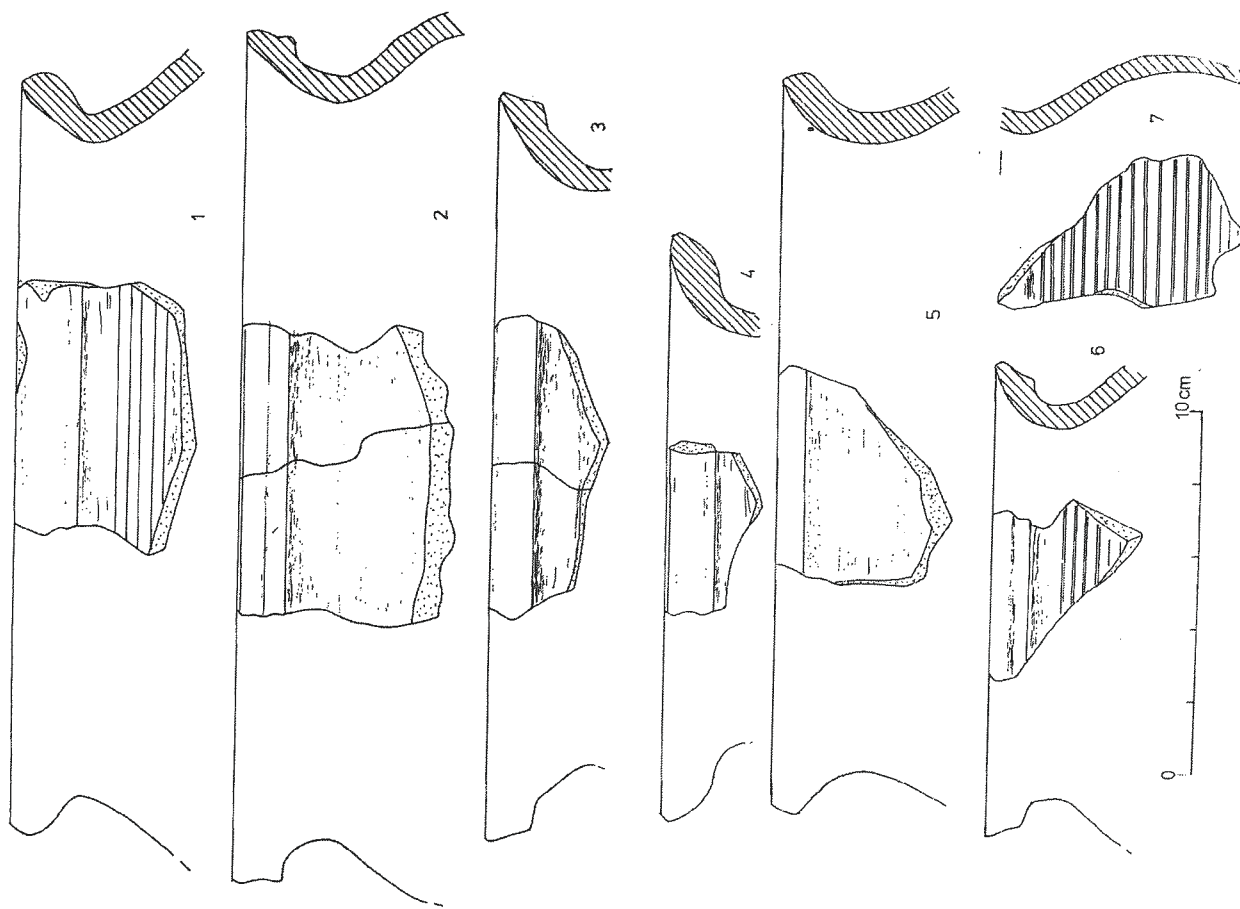
Przeprowadzona przed rozpoczęciem wykopalisk analiza planu warstwicowego stanowiska i penetracja terenu pozwala stwierdzić, iż silnie wyodrębniające się wzgórze na którym znajduje się stanowisko ma poważne walory obronne. Posiada ostre skarpy od strony północnej i zachodniej, a od południa i wschodu oddzielają go od otaczającego terenu niezbyt głębokie obniżenia (ryc. 1 – wklejka). Wykonane badania powierzchniowe wykazały zagęszczenie materiału ceramicznego z wczesnego średniowiecza przy krawędzi skarpy od strony północnej i północno-zachodniej. W tym właśnie miejscu postanowiono założyć wykop sondażowy o długości 20 i szerokości 2 m, który później, ze względu na występujące obiekty, poszerzony został na odcinku 8 m od skarpy na szerokość 7,5 m (ryc. 11). Na pozostałej części wykopu, nie stwierdzono obiektów i na głębokości 20–40 cm pojawił się już calec.

W wykonanym sondażu stwierdzono następujący układ stratygraficzny:

1. brunatnoszara ziemia (gleba) o miąższości 20–40 cm, tylko przy skarpie dochodziła do 70 cm. Na złożu wtórnym znaleziono tutaj kilkanaście fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej.

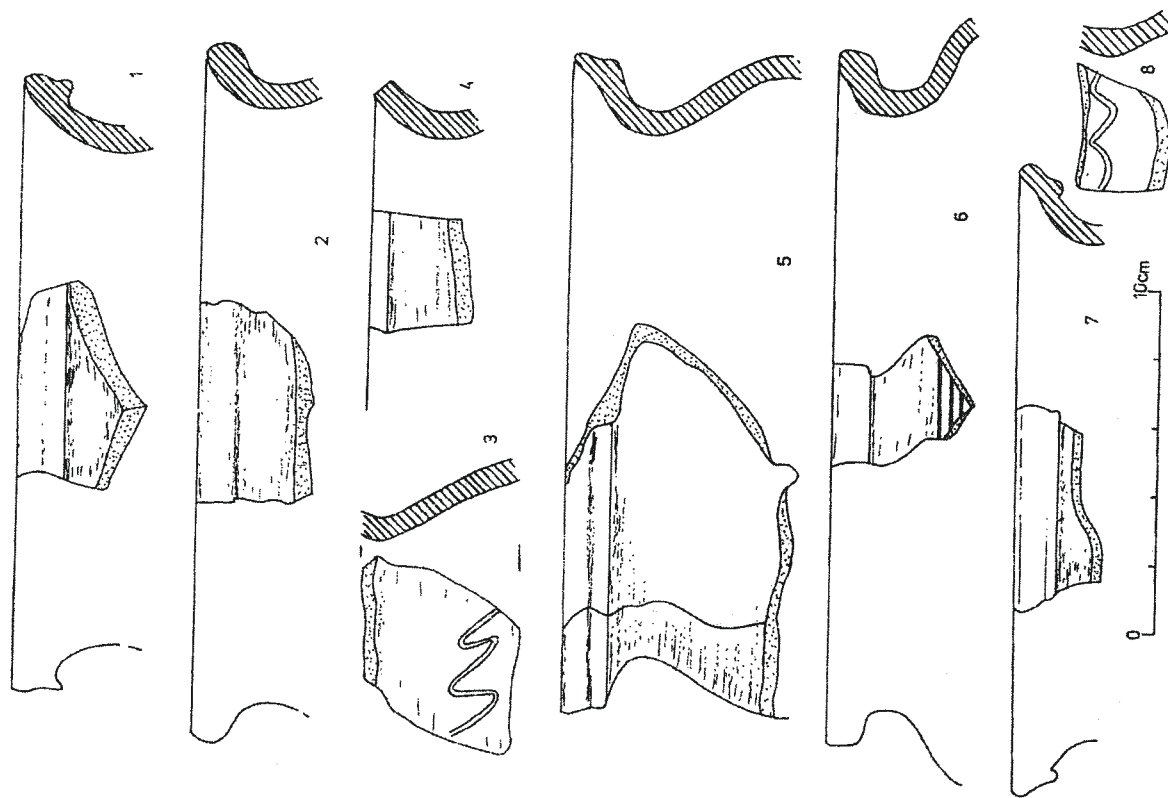
2. jasnobrązowa ziemia (podglebie) — występowała tylko we wschodniej części wykopu pod warstwą nr 1.

3. ciemnoszara, miejscami czarna ziemia — wczesnośredniowieczna warstwa kulturowa o miąższości 20–40 cm — wy-

Tabl. III. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki z obiektu 2
Taf. III. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Keramikauswahl aus dem Objekt 2

Табл. III. Гродзиско Дольне ст. 8, воев. Жешов. Выборка керамики из объекта 2

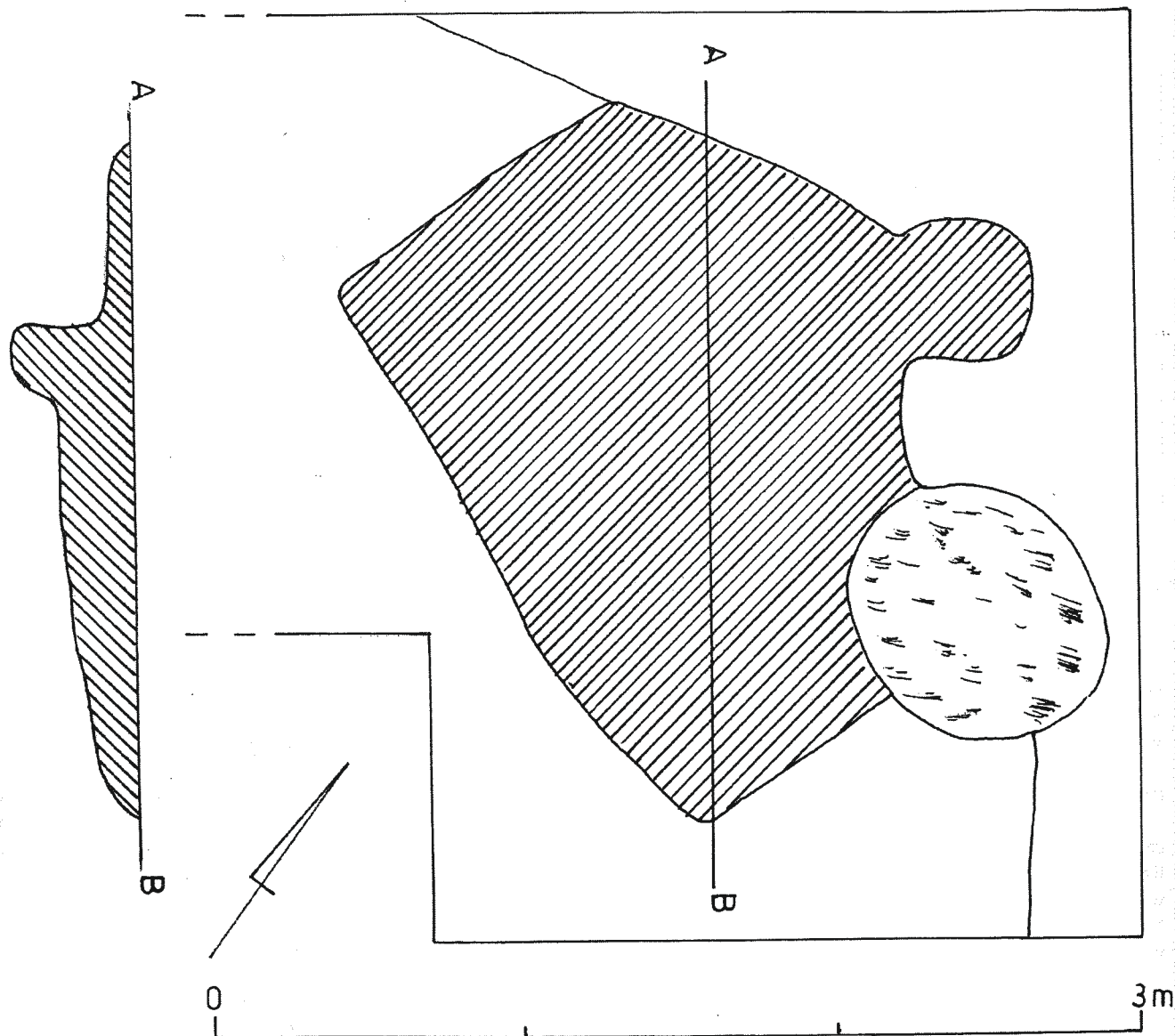
Tabl. IV. Grodzisko Dolne, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki ze st. 8 – obiekt 5 (1–4) oraz ze st. 28 – warstwa kulturowa (5–8)

Taf. IV. Grodzisko Dolne, Wojewodschaft Rzeszów. Keramikauswahl aus der Fundstelle 8 – Objekt 5 (1–4) und aus der Fundstelle 28 – Kulturschicht (5–8)

Табл. IV. Гродзиско Дольне, воев. Жешов. Выборка керамики с пам. 8 объект 5 (1–4) и с пам. 28 – культурный слой (5–8)

Tabl. IV. Grodzisko Dolne, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki ze st. 8 – obiekt 5 (1–4) oraz ze st. 28 – warstwa kulturowa (5–8)
 Taf. IV. Grodzisko Dolne, Wojewodschaft Rzeszów. Keramikauswahl aus der Fundstelle 8 – Objekt 5 (1–4) und aus der Fundstelle 28 – Kulturschicht (5–8)
 Табл. IV. Гродзиско Дольне, воев. Жешов. Выборка керамики с пам. 8 объект 5 (1–4) и с пам. 28 – культурный слой (5–8)

Tabl. III. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki z obiektu 2
 Taf. III. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Keramikauswahl aus dem Objekt 2
 Табл. III. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Выборка керамики из объекта 2

Ryc. 9. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Wykop VI, rzut poziomy (a) i przekrój A-B obiektu 5. Oznaczenia: 1 – czarna ziemia; 2 – krąg z polepą i szarą ziemią

Abb. 9. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Ausgrabung IV, Grundriß (a) und Durchschnitt A-B des Objekts 5. Bezeichnungen: 1 – schwarzer boden; 2 – Bereich mit Bekleidung und grauem Boden

Рис. 9. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Раскоп IV, план (a) и разрез A-B объекта 5. Обозначения: 1 – черная земля; 2 – круг, содержащий обмазку и черную землю

stepowała na całej przestrzeni poszerzonego wykopu. Przykrywała obiekty 2–5 i przecięta była przez obiekt 1. Z warstwy tej pochodzi część materiału oznaczonego nr inw. 2 i 3.

4. niewielka enklawa żółtoszarej ziemi o miąższości 20–30 cm przy profilu południowym wykopu. Brak materiału.

5. glina biało- i szaropopielata, miejscami o brązowym odcieniu — występowała w północnej części wykopu pod warstwą nr 2 i 3. Brak materiału archeologicznego.

6. calec

a. pomarańczowa glina, która występowała na większej części wykopu.

b. jak wyżej lecz o strukturze warstwowanej (ciemniejsze, poziome smugi) — występowała pod obiektami 1 i 3 oraz w najbliższym rejonie.

c. jasnożółty pylisty less — występował głównie w ćwiartce SE i niekiedy przykrywała go warstwa 6b.

Poza tym, w wykopie tym wyróżniono 6 obiektów archeologicznych (ryc. 11–13).

Ogółem ze stanowiska nr 28 pozyskano 364 fragmenty ceramiki (niemal wyłącznie wczesnośredniowiecznej), 1 krzemień i 5 muszli ślimaka. Szczegółowy rozkład materiału w obiektach i w warstwie kulturowej przedstawia zestawienie 2.

Obiekt 1

Zarysował się jako intensywnie czarna, nieregularna jama o długości około 400 i szerokości 250–300 cm na pograniczu ćwiartki NW i SW na głębokości 50 cm (ryc.11). Od strony północnej odcinał się słabo od szarej warstwy kulturowej z wczesnego średniowiecza oraz znajdujących się w pobliżu obiektów 3 i 4 i dlatego pierwotnie traktowano je jako jeden obiekt. W przekroju poprzecznym posiadał formę trapezową o ściankach lekko zwężających się w kierunku dna (ryc.12). Miąższość tego obiektu wynosiła

Zestawienie 2. Grodzisko Dolne st. 28
Rozkład materiału w obiektach i warstwie kulturowej

obiekt	warstwa	wylewy N	%	brzuśce N	%	w tym ornamen- towane	%	dna N	%	razem ceramika	polepa	kości	krze- mień	węgiel	muszle
	w. kultur.	22	18	96	79	31	32	3	3	121	—	—	—	—	—
1-3		2	8	22	81	10	45	3	11	27	—	+	—	—	—
1-4		3	13	18	78	11	61	2	9	23	—	—	—	—	—
1		—	—	5	83	6	60	1	17	6	—	—	—	—	—
2		11	15	59	80	33	60	4	5	74	+	+	—	—	—
3		26	25	73	70	17	23	5	5	104	—	+	1	—	—
4		1	10	8	90	4	50	—	—	9	—	—	—	—	—
5		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
razem		65	18%	281	77%	109	38%	18	5%	364			1		5

około 60–70 cm. Zawierał on fragmenty ceramiki wczesnośrednio-wiecznej (zestawienie 2), której ilości nie można dokładnie podać ze względu na zlewanie się go na wyższych poziomach z obiektem nr 3 i 4. Ogólnie z obiektu 1, 3, 4 pochodzi 50 fragmentów ceramiki, w tym brzuśców 80% oraz po 10% wylewów i den. Oddzielnie z obiektu 1, pozyskano tylko 6 fragmentów ceramiki, w tym 3 fragmenty ornamentowane. Wśród tej ceramiki występowały następujące formy wylewów:

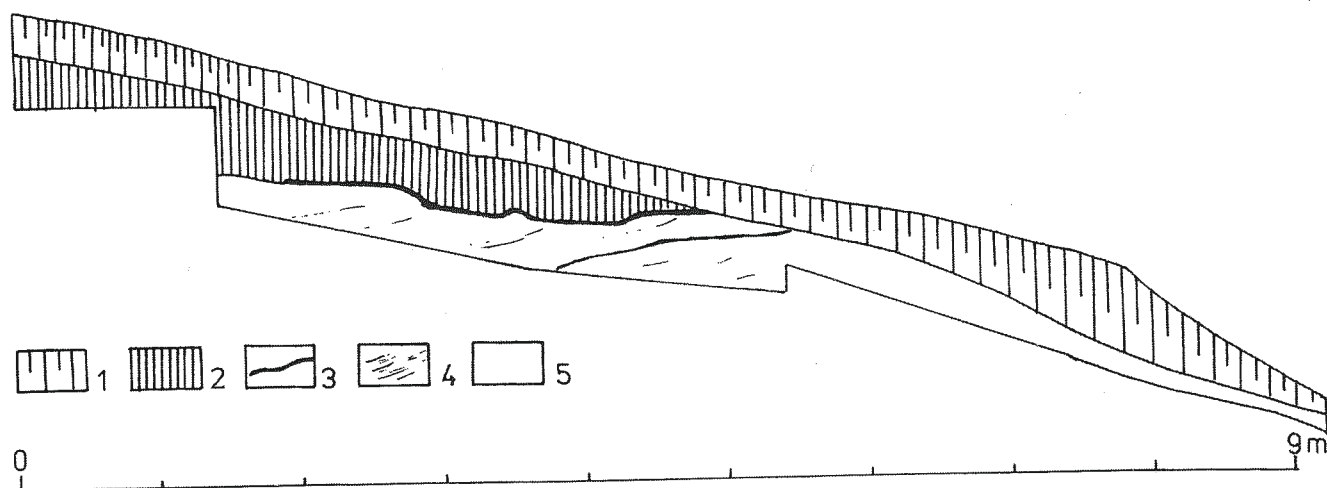
1. Z łagodnie wychyloną szyjką i zgrubiałym brzegiem (tabl. V 2).

2. Z łukowatą, nieprofilowaną szyjką i skośnie ściętą krawędzią (tabl. V 1), analogiczne jak w materiale z Bud Głogowskich, Rzeszowa-Staromieścia i Krakowa oraz na stanowisku nr 8 w Grodzisku Dolnym (por. ob. 1, punkt 6 — tu bliższe analogie). Naczynia, z tak uformowanym wylewem umieszczać można w ramach X i XI wieku. Ornamentowane są one przede wszyst-

kim ornamentem rowkowym, niekiedy w połączeniu z nacięciami poprzecznymi lub ornamentem falistym (tabl. V 3).

Obiekt 2

Został wyodrębniony na poziomie 65 cm przy profilu zachodnim wykopu I/96 (ryc.11). Przedstawiał się on na tym poziomie jako bardzo czarna jama w kształcie zaokrąglonego trójkąta, o wymiarach 200 x 215 cm, wchodzącego w profil wykopu. Na niższych poziomach przybiera bardziej wydłużoną, ale nieregularną formę skrzywionego czworoboku o długości 220 i szerokości 110 cm. W przekroju poprzecznym (ryc. 12) posiadał kształt leja, którego szeroko rozchylony „kielich” wypełniony był brązowoszarą ziemią z polepą, a pozostała część bardzo czarną ziemią. Dół tego „leja” znajdował się na głębokości 160 cm. Z obiektu tego pozyskano 74 fragmenty ceramiki, w tym wylewów

Ryc. 10. Grodzisko Dolne st. 8, woj. Rzeszów. Profil południowy wykopu. Oznaczenia: 1 – warstwa orna; 2 – szara warstwa kulturowa; 3 – smugi ciemnej gliny; 4 – żółta glina z wtrętami ciemniejszymi; 5 – całec

Abb. 10. Grodzisko Dolne Fundstelle 8, Wojewodschaft Rzeszów. Südprofil der Ausgrabung. Bezeichnungen: 1 – Ackerschicht; 2 – graue Kulturschicht; 3 – Streifen des dunklen Lehms; 4 – gelber Lehm mit dunkleren Elementen; 5 – gewachsener Boden

Рис. 10. Гродзиско Дольне пам. 8, воев. Жешов. Южный профиль раскопа. Обозначения: 1 – пахотный слой; 2 – серый культурный слой; 3 – полосы темной глины; 4 – желтая глина с более темными включениями; 5 – материк

gigelmuscle	
-	-
-	-
-	-
-	-
-	-
-	-
-	-
-	-
-	-
5	

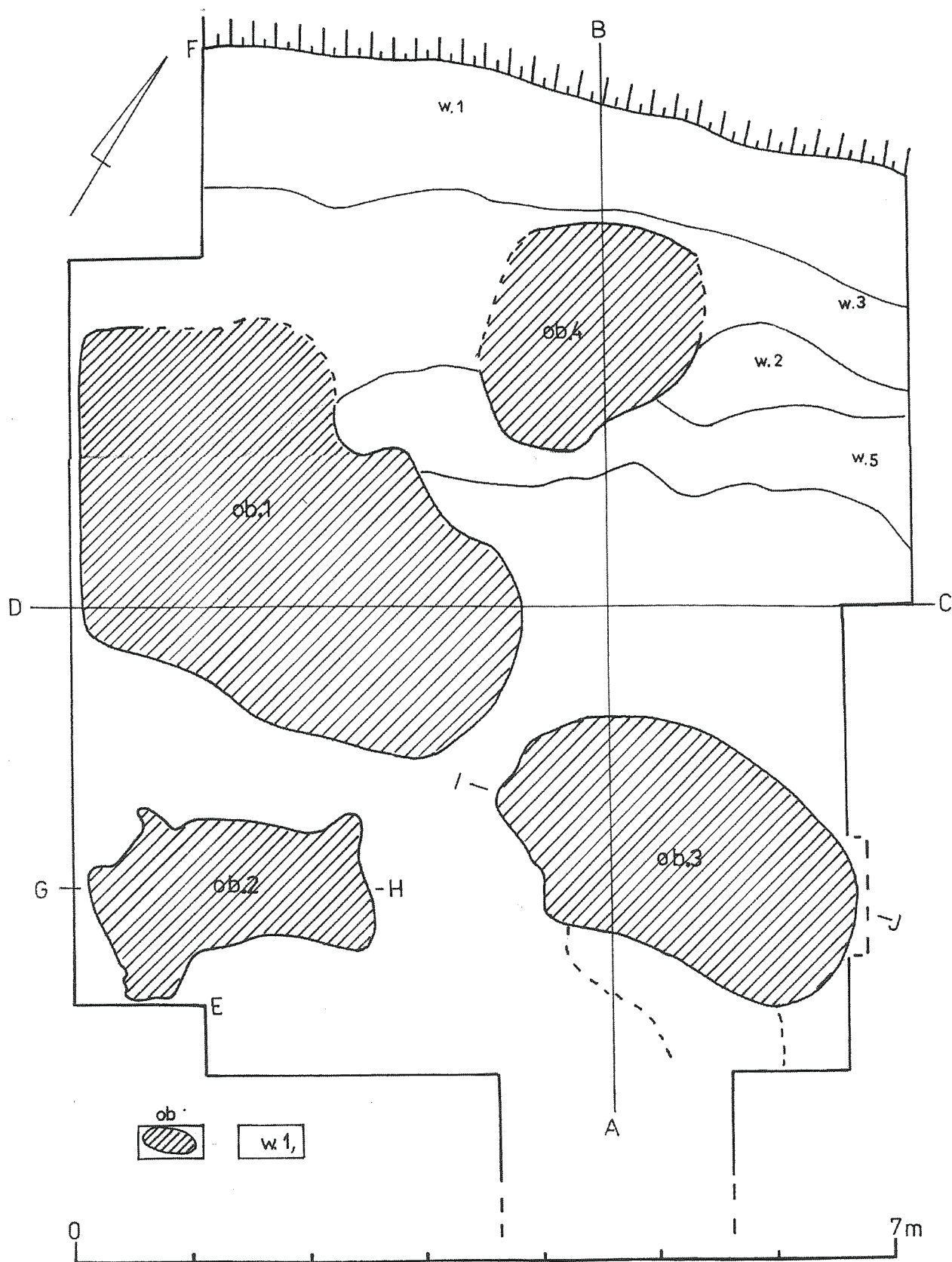
acięciami

ofilu za-
tym po-
ego trój-
il wyko-
oną, ale
ości 220
) posia-
ypelnio-
bardzo
160 cm.
ylewów

9m
1

ultu-

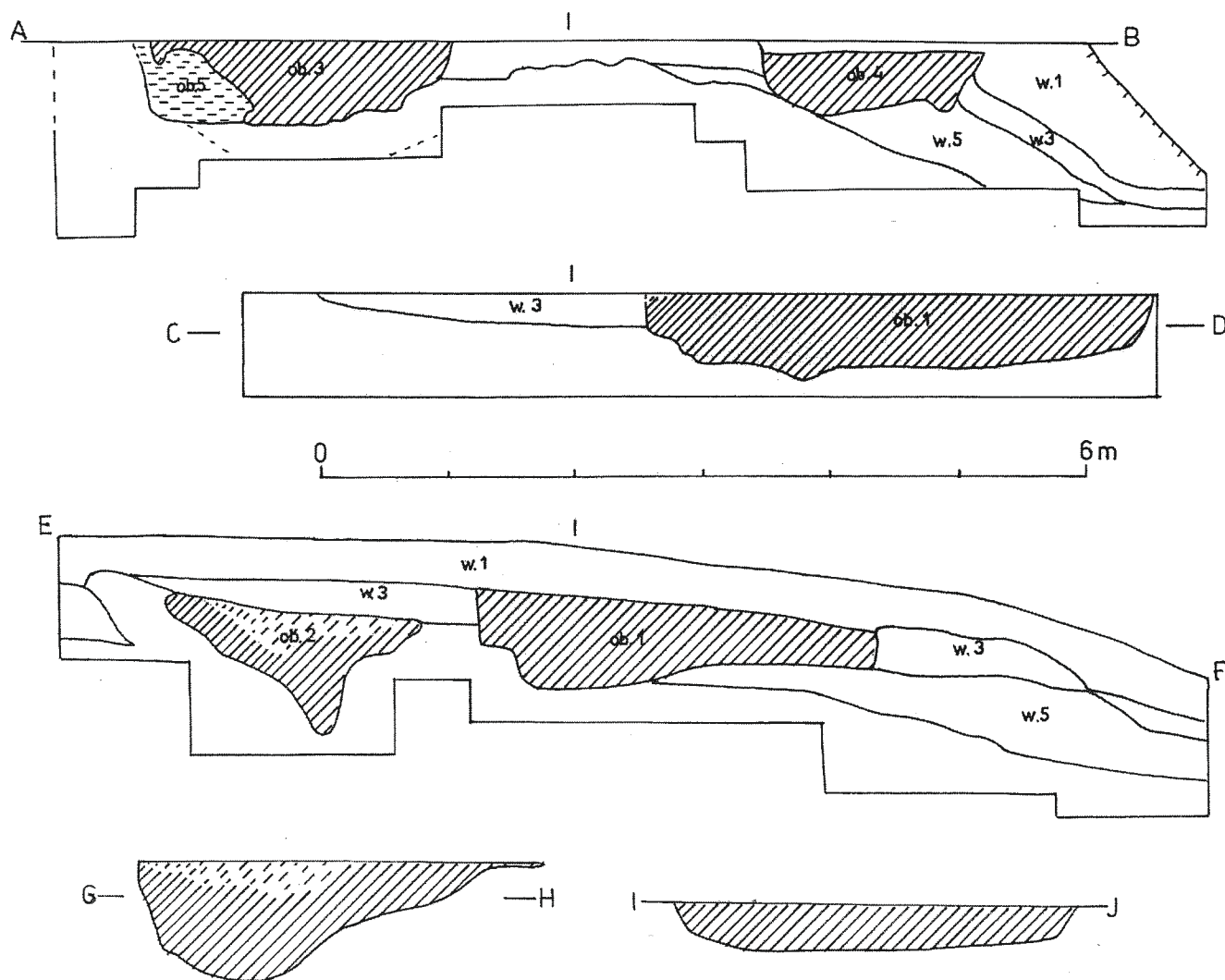
icht;
den
рый

Ryc. 11. Grodzisko Dolne st. 28, woj. Rzeszów. Rzut poziomy północnej części (poszerzonej) wykopu na głębokości 95 cm. Oznaczenia: 1 — czarne wypełnisko obiektów; 2 — warstwy według opisu w tekście

Abb. 11. Grodzisko Dolne Fundstelle 28, Wojewodschaft Rzeszów. Grundriß des nördlichen Teils der Ausgrabung 95 cm tief. Bezeichnungen: 1 — schwarze Ausfüllung der Objekte; 2 — Schichten nach der Beschreibung im Text

Рис. 11. Гродзиско Дольне пам. 28, воев. Жешов. План северной части раскопа на гл. 95 см. Обозначения: 1 — черное заплнение объектов; 2 — слой согласно описания в тексте

Ryc. 12. Grodzisko Dolne st. 28, woj. Rzeszów. Przekroje obiektów
 Abb. 12. Grodzisko Dolne Fundstelle 28, Wojewodschaft Rzeszów. Durchschnitte der Objekte
 Рис. 12. Гродзиско Дольне пам. 28, воев. Жешов. Разрезы объектов

15%, brzuśców 80% (56% ornamentowanych) i 55 den. Ponadto występowało w nim sporo kości zwierzęcych i trochę polepy.

Wśród zachowanych wylewów naczyń można wyróżnić następujące formy:

1. Z łagodnie wychyloną szyjką i zgrubiałym brzegiem (tabl. V 4), często występujące zarówno w pozostałych obiektach na st. 28, jak również na st. 8, gdzie przy analizie obiektu 1 podałem bliższe analogie (punkt 1). Ogólnie można je datować na X–XI wiek.

2. Wylewy o kanciasto uformowanej krawędzi wylewu (tabl. V 7) występujące głównie w 2 połowie X i 1 połowie XI wieku. Bliższe analogie podałem przy omawianiu obiektu 1 ze st. 8 (por. punkt 2).

3. Z łukowato wygiętą, nieprofilowaną szyjką i skośnie ściętą krawędzią wylewu (tabl. V 5), analogiczne jak w materiale z Bud Głogowskich (A. Lubelczyk 1996, s. 109 — tu dalsza literatura), Rzeszowa-Staromieścia i Krakowa. Występują często w X i XI wieku.

4. Naczynia z silnie wychylonym kołnierzem oraz podwiniętą od dołu krawędzią (tabl. VI 1).

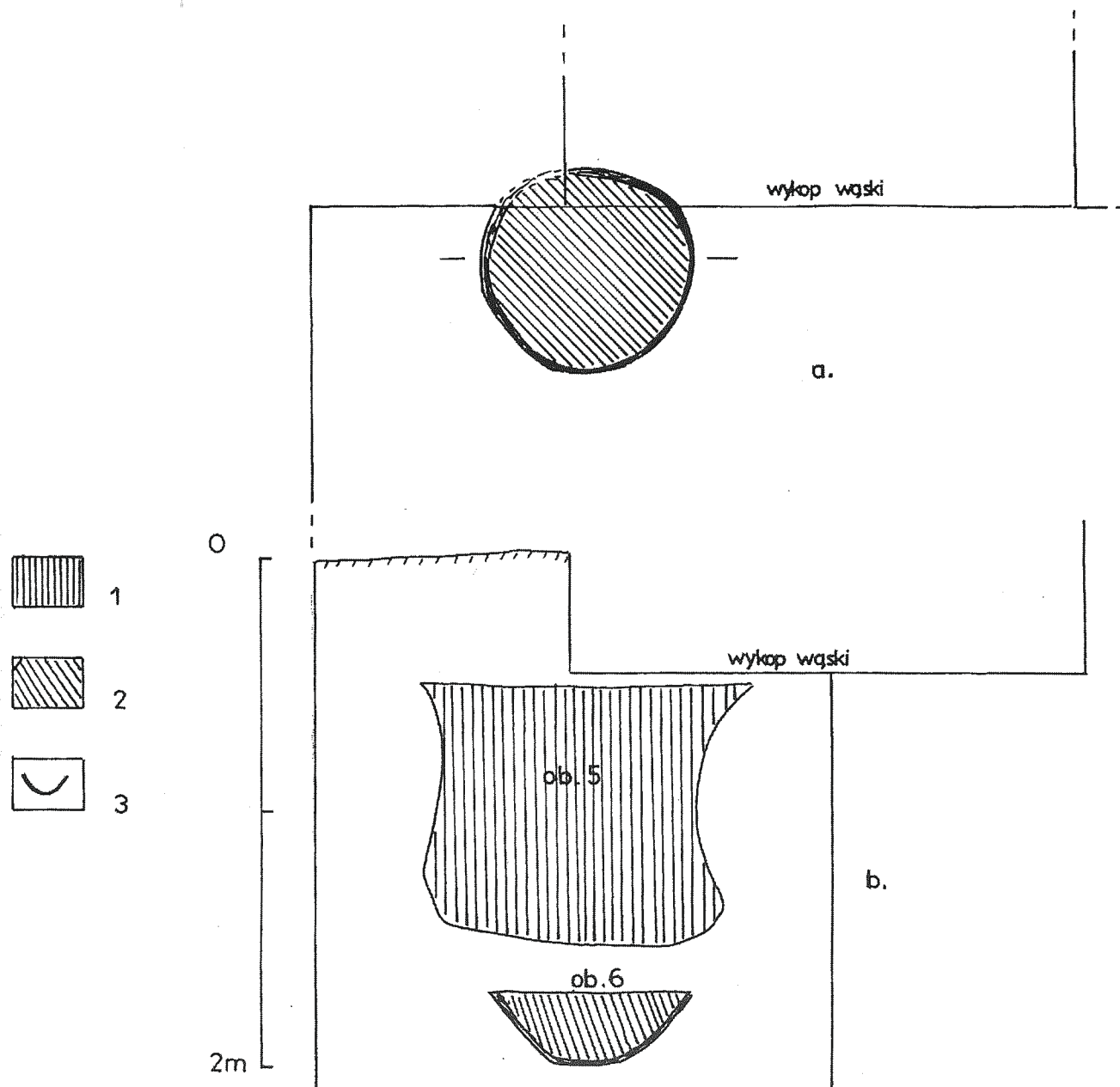
Wśród ornamentowanych fragmentów naczyń z tego obiektu spotyka się przede wszystkim ornament płytkich lub głębokich

rowków, niekiedy w połączeniu z nacięciami (tabl. V 6; VI 3) lub falą (tabl. V 4) oraz samodzielny ornament falisty.

Obiekt 3

Wyodrębniony został na głębokości 90 cm na granicy ćwiartek SE i SW w wykopie I/96 (ryc. 11). Wcześniej zlewał się z sąsiednimi obiektami 1 oraz 4 i traktowano je początkowo łącznie jako obiekt 1. Posiadał kształt dość regularnego owalu o wymiarach 320 x 180 cm, zorientowanego po linii E-W i nieckowaty przekrój (ryc. 12). Wypełniony był bardzo czarną ziemią o miąższości 70 cm. Przy dnie występowała warstewka spalenizy. Pod tym obiektem występował calec w postaci warstwowanej gliny.

Z wypełniska obiektu wydobyto 104 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej i kość zwierzęcą oraz bułę krzemioną, a ponadto część materiału wydobywana wcześniej z szeroko traktowanego obiektu 1, może pochodzić z tego właśnie obiektu (nr inw. 4–6). Wśród materiału ceramicznego wylewy stanowią 25%, brzuśce 70% (w tym 23% ornamentowanych) oraz dna 5%. Zachowane krawędzie wylewów prezentują typ o łukowato wychylonych kołnierzach i profilowanych krawędziach wylewów (tabl. VI 4) oraz podobne wylewy lecz o guziczkowatych zakończeniach wylewów. Ornamentowane fragmenty naczyń zdobione są dookołnymi rowkami. Zarówno

Ryc.13. Grodzisko Dolne st. 28, woj. Rzeszów. Rzut poziomy obiektu 6 (a) i profile obiektu 5 i 6 (b). Oznaczenia: 1 – szara ziemia ze żółtą; 2 – żółtopomarańczowa glina; 3 – polepa

Abb. 13. Grodzisko Dolne Fundstelle 28, Wojewodschaft Rzeszów. Grundriß des Objekts 6 (a) und Durchschnitte des Objekts 5 und 6 (b). Bezeichnungen: 1 – grauer und gelber Boden; 2 – gelborangenfarbiger Lehm; 3 – Bekleidung

Рис. 13. Гродзиско Дольне пам. 28, воев. Жешов. План объекта 6 (a) и профиль объекта 5 и 6 (б). Обозначения: 1 – серая с желтой земля; 2 – желто-оранжевая глина; 3 – обмазка

sposób uformowania naczyń, jak i ornament pozwalają datować ten obiekt na X–XI wiek.

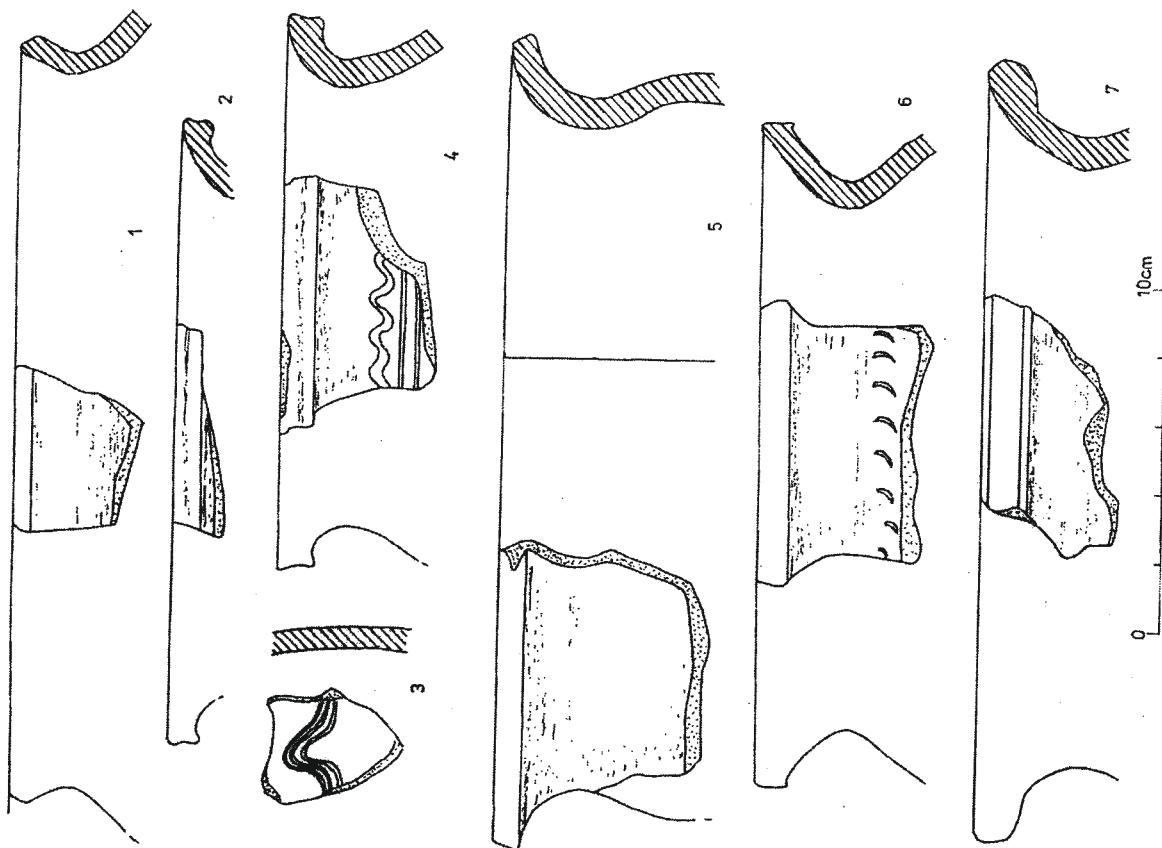
Obiekt 4

Wystąpił na granicy ćwiartek NE i NW w wykopie I/96 (ryc. 11). Na poziomie 60–90 cm traktowany jeszcze łącznie z obiektem 1 i 3 jako obiekt 1. Posiadał kolisty zarys o średnicy 180–190 cm i formę ściętego stożka w przekroju poprzecznym. Wypełniony był szaroczarną ziemią, niezbyt osto odcinającą się od wczesnośredniowiecznej warstwy kulturowej. Miąższość tego obiektu wynosiła 50 cm. Pochodzi z niego 9 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej, a ponad-

to przypisana mu może być część materiału oznaczona nr inw. 4. Wśród odrębnie wydzielonego materiału wystąpił 1 fragment wylewu o łagodnie wychylonym kołnierzu i profilowanej krawędzi wylewu (tabl. VI 5) oraz 8 brzuśców, w tym 4 ornamentowane — dookołnymi rowkami i w jednym przypadku w połączeniu z dwoma rzędami podłużnych zagłębień (tabl. VI 5). Na podstawie wyżej przedstawionego materiału, obiekt ten należy również umieszczać w ramach X–XI wieku.

Obiekt 5

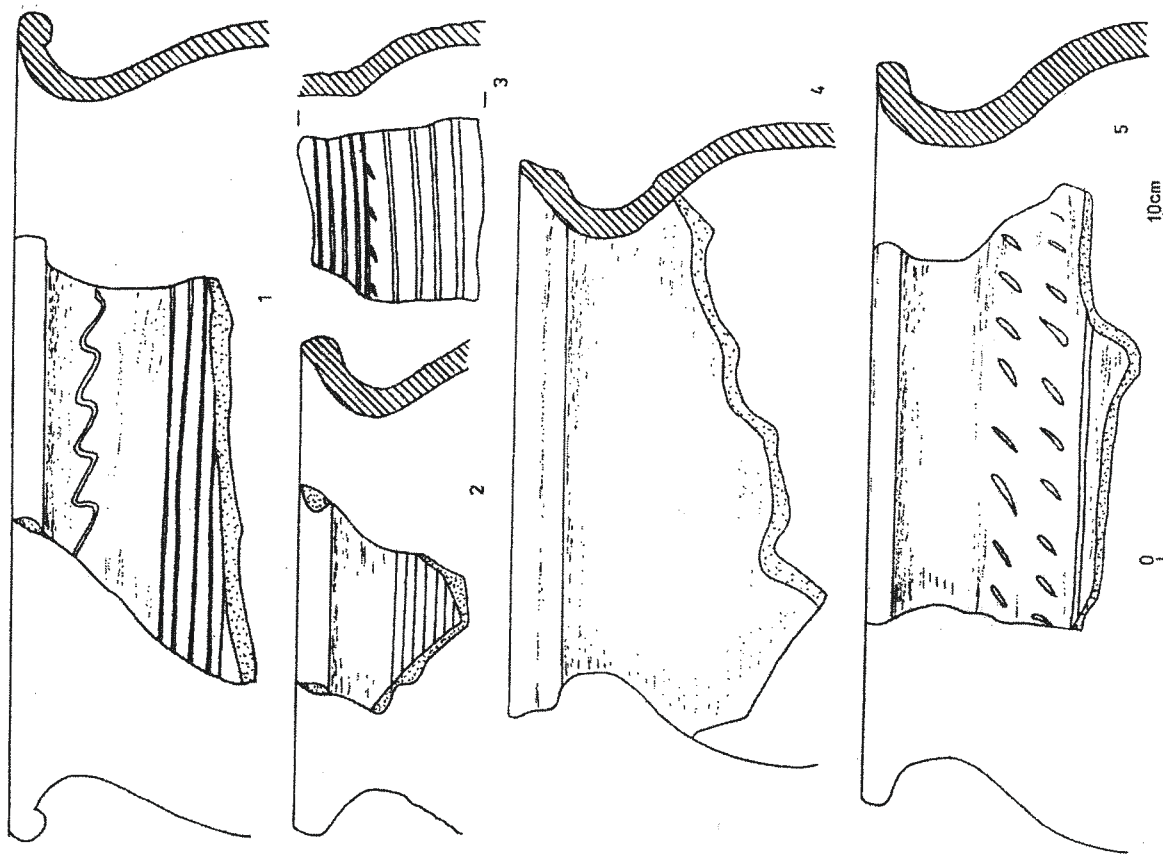
Wyróżniony został w części południowo-wschodniej wykopu I/96 (ryc. 13) na głębokości 100 cm, kiedy to w narożniku

Tabl. V. Grodzisko Dolne st. 28, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki z obiektów: 1-4 (1-3) oraz 2 (4-7)

Taf. V. Grodzisko Dolne Fundstelle 28, Wojewodschaft Rzeszów. Keramikauswahl aus den Objekten: 1-4 (1-3) und 2 (4-7)

Табл. V. Гродзиско Доляна пам. 28, воев. Жешов. Выборка керамики из объектов: 1-4 (1-3) и 2 (4-7)

Tabl. VI. Ryc. 11. Grodzisko Dolne st. 28, woj. Rzeszów. Wybór ceramiki z obiektów: 2 (1-3); 3 (4) i 4 (5)

Taf. VI. Grodzisko Dolne Fundstelle 28, Wojewodschaft Rzeszów. Keramikauswahl aus den Objekten: 2 (1-3); 3 (4) und 4 (5)

Табл. VI. Гродзиско Доляна пам. 28, воев. Жешов. Выбор керамики из объектов: 2 (1-3); 3 (4) и 4 (5)

południowo-zachodnim ćwiartki SE zaobserwowano warstwę zbitej, pomarańczowej gliny, odcinającą się od jasnożółtego pyłu lessowgo. Jednocześnie czytelnym stał się jego zarys w profilu południowym, przybierając workowatą formę o wgiętym środku i szerszym dnie. Nie zawierał żadnego materiału archeologicznego.

Obiekt 6

Odsłonięty został na głębokości 190 cm, przy profilu południowym wykopu I/96 (ryc.13) w postaci czerwonego kręgu o średnicy około 80 cm. W przekroju poprzecznym była to półkula, wypielona lub tylko obmazywana gliną, jama o miąższości 30 cm, wypełniona jasnoszarą ziemią, w której znaleziono 5 muszli ślimaka.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone w roku 1997 badania wykopaliskowe na stanowisku nr 8 i 28 w Grodzisku Dolnym, potwierdziły istnienie tutaj osad wczesnośredniowiecznych. W trakcie nich natrafiono na warstwę kulturową i 11 obiektów archeologicznych (5 obiektów na stan. 8 i 6 na stan. 28). Są to prawdopodobnie pozostałości półziemianek (obiekt 1, 2 i 5 na stan 8 oraz obiekt 1 i 3 na stan. 28) i jamy o gospodarczym przeznaczeniu. Odnosnie obiektów mieszkalnych trzeba tu zaznaczyć, iż tylko w obiekcie nr 2, na stan. 8 stwierdzono obecność kamiennego pieca.

Pozyskany z obu stanowisk wczesnośredniowieczny materiał ceramiczny mieści się w tych samych ramach chronologicznych, pozwalając datować je na okres X-XI wieku. Materiał ten zachowany jest fragmentarycznie, nie pozwalając na przeprowadzenie szczegółowej analizy typologicznej. Generalnie rzecz biorąc ceramika ta w większości przypadków ma bliskie analogie w materiale z Bud Głogowskich, Rzeszowa i Przemyśla.

Badania te nie dostarczyły natomiast przekonywujących dowodów na istnienie tutaj grodzisk, chociaż już samo ukształtowanie terenu nadawało istniejącym tu osadom, obronny charakter.

Najistotniejszym jednak, chociaż niejako przypadkowym, efektem obecnych badań było odkrycie na stanowisku 8, obozowiska kultury magdaleńskiej ze schyłkowej fazy górnego paleolitu. W nieckowatym obniżeniu, na obrzeżach i pod wczesnośredniowiecznym obiektem nr 1, w dość czytelnym układzie stratygraficznym (ryc. 4 i 5) znaleziono ponad 40 krzemieni, w większości będącymi narzędziami. Materiał ten znajdował się zawsze w bardzo zbitej, jasnej glinie, w przeciwieństwie do ceramiki, która znajdowana była w górnych partiach ciemnego wypełniska.

Ze względu na przewidywaną kontynuację badań pod kątem pełniejszego rozeznania osadnictwa tej kultury, analizę tego materiału krzemienno pozostawiamy na później.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Gruszczyńska A.
1968 *Badania na stanowisku nr 3 w Rzeszowie-Staromieście*, „MSROA za rok 1966”, s. 171-175.
- Hunicz A.
1973 *Wyniki badań na wzgórzu zamkowym w Lublinie w 1971 r.*, „WA”, t. XXXVIII, z.3-4, s. 443-460.
- Kunysz A.
1968 *Grodziska w województwie rzeszowskim*, „MSROA za rok 1966” s. 25-87.
- Kwapieniowa M., Lenkiewicz T., Nowogrodzka B., Radwański K., Wałowcy A.
1968 *Badania na Okole w Krakowie w 1963 r. (wykop IV na Skarpie)*, „MA”, t. IX, s.203-287.
- Kwapieniowa M., Lenkiewicz T., Radwański K., Wałowcy A.
1969 *Badania na Okole w Krakowie w 1959 r. Wykop III na Skarpie*, „MA”, t. X, s. 83-182.
- Lenarczyk L.
1984 *Materiały archeologiczne z Góry Zamkowej w Bieczu*, „MSROA za lata 1976-1979”, s. 143-170.
- Leńczyk G.
1983 *Katalog grodzisk i zamczysk z terenu Małopolski*, Kraków.
- Lubelczyk A.
1996 *Kompleks osadniczo-obronny z okresu wczesnego średniowiecza w Budach Głogowskich, woj. Rzeszów. (Sprawozdanie z badań sondażowo-ratowniczych na stan. 11 i 36 przeprowadzonych w roku 1994 i 1995)*, „MSROA”, t. XVII, s. 85-112.
- Radwański K.
1968 *Wczesnośredniowieczna ceramika krakowska i zagadnienie jej chronologii*, „MA”, t. IX, s. 5-89.
- Rogawski K.
1856 *O wykopaliskach leżajskich*, Dodatek do „Czasu”, s. 8.
- Szuwarowski K.
1994 *Klasyfikacja brzegów ceramiki wczesnośredniowiecznej z badań archeologicznych na zamku w Przemyśle w latach 1974-1978*, „Rocznik Przemyski”, t. 29-30, s. 31-44.
- Ziemięcki T.
1882 *Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r. 1881 dokonanej. (Sieniawa, Tryńcza, Grodzisko, Leżajsk, Podhorce)*, „Zbiór Wiad. do Antropologii Krajowej”, t. VI, s. 54-55.

Materialien aus der Untersuchungen der frühmittelalterlichen Siedlungen (Fundstellen 8 und 28) in Grodzisko Dolne, Wojewodschaft Rzeszów

Zusammenfassung

Die Fundstellen Nr 8 und 28 in Grodzisko Dolne sind auf den hoch gelegten Landzügen gelegt, die weiter zu Bodenerhebungen werden und das Wisłoktal von der Kolbuszowa-Hochebene trennen. Nach dem Lokalbruch sollten hier Burge oder Schlösser niedergelegt sein, und deshalb war dieses Gebiet schon seit langem von großem Interesse für die Archäologen (T. Ziemięcki 1882, S. 55; G. Leńczyk). Sie haben hier nicht große Sondierungsausgrabungen durchgeführt (G. Leńczyk 1983, s. 19 und 60, Abb. 23.), die jedoch keine überzeugende Beweise für das Vorhandensein der frühmittelalterlichen Burge geliefert haben.

Im Jahre 1996, um den Charakter dieser Siedlungen zu erkennen, hat das Bezirksmuseum in Rzeszów auf diesen Gebieten archäologische Ausgrabungsuntersuchungen durchgeführt, während deren man auf die Objekte und auf die frühmittelalterlichen Kulturschicht gestossen hat. Insgesamt wurden hier 11 archäologische Objekte (5 Objekte auf der Fundstelle 8 und 6 auf der Fundstelle 28) aufgedeckt, die die Reste der Grubenhauser (Objekt 1, 2 und 5 auf der Fundstelle 8 und 1, 3 auf der Fundstelle 28) und der anderen Gruben mit Wirtschaftsbestimmung sind.

Wenn es um die obengenannte Wohnobjekte geht muß man bemerken, daß man nur im Objekt 2 (Fundstelle 8) auf ein Steinofen gestossen ist, der den Charakter des Objekts eindeutig bestimmte.

Das aus den beiden Fundstellen gewonnene Material läßt sie auf die Zeit zwischen dem 10. und dem 11. Jahrhundert datieren.

Aktuell durchgeführte Untersuchungen haben keine Beweise für das Vorhandensein der Burge geliefert, obwohl schon die Geländegestaltung selbst den Siedlungen einen Schutzcharakter gab.

Das wichtigste, obgleich zufällige Ergebnis der Untersuchungen war die Entdeckung auf der Fundstelle 8 einer Lagerstätte der Magdalénienkultur aus der Ausgangsphase des oberen Paläolithikums. In der muldenförmigen Senkung, an den Rändern und unter dem frühmittelalterlichen Objekt (Abb. 4, 5), in einem ganz gut lesbaren stratigraphischen System wurden über 40 Feuersteinwerkzeuge dieser Kultur gefunden. Hinsichtliche der geplanten Fortsetzung der Untersuchungen, deren Aufgabe ist, die Siedlung dieser Kultur zu erkennen, die Analyse des Materials wird für später überlassen.

Антони Любэльчик

Материалы исследований раннесредневековых поселений (памятники 8 и 28 в Гродзиску Дольном, воев. Жешовское)

Резюме

Памятники № 8 и 28 в Гродзиску Дольном расположены на высоких мысах, которые переходя в цепь возвышенностей, отделяют тем самым долины Висока от Кольбушовского плато. Согласно местной традиции, здесь должны были существовать городища или замчища, поэтому уже в течение длительного времени ими интересовались археологи (Т. Земенцки 1882, с. 55; Г. Леньчик 1983), закладывая на пам. 28 небольшие разведочные шурфы (Г. Леньчик 1983, с. 19 и 60, рис. 23), которые, однако, не подтвердили факт существования здесь раннесредневековых городищ.

В 1996 году с целью выяснения характера этих памятников, Областной музей в Жешове предпринял на их территории раскопки, в ходе которых обнаружены объекты и культурный слой раннесредневекового времени. Всего выявлено 11 археологических объектов (5 объектов на пам. 8 и 6 — на пам. 28), представляющих собой остатки полуземлянок (объект 1, 2, 5 на пам. 8; 1 и 3 на пам. 28), а также ямы хозяйственного назначения. Относительно вышеупомянутых жилищных сооружений необходимо отметить, что лишь в объекте № 2 на

пам. 8 обнаружена каменная печь, однозначно определяющая функциональное назначение объекта.

Материал, выявленный на обоих памятниках, дает основание датировать их временем между X и XI веками.

В то же время предпринятые исследования не предоставили доказательств существования здесь городищ, несмотря на рельеф местности, придающий оборонительный характер расположенным здесь поселениям.

Однако, наиболее существенным, хотя и несколько случайным, результатом исследований явилось открытие на пам. 8 стоянки магдаленской культуры конечной фазы раннего палеолита. В корытообразном понижении на его краях и под раннесредневековым объектом 1 (рис. 4, 5) в достаточно четких стратиграфических отложениях обнаружено более 40 кремневых орудий этой культуры. В виду того, что в будущем планируется продолжить исследования с целью изучения распространения этой культуры, анализ настоящих материалов будет осуществлен в дальнейшем.